

Vores fremtid - dit og mit ansvar

- på vej mod 2025

Indholdsfortegnelse

Sikring af velstand og velfærd	2
1 Vision	4
1.1 Det vil Naalakkersuisut gennemføre.....	6
1.2 Naalakkersuisuts mål.....	8
2 Naalakkersuisuts kommende reformer	14
2.1 Et effektivt uddannelsessystem	15
2.2 Flere i beskæftigelse – et rummeligt arbejdsmarked.....	19
2.3 Økonomisk vækst via en større privat sektor.....	20
2.4 Effektivisering af den offentlige sektor.....	24
2.5 Reforme på skatte-, bolig- og velfærdsområdet	27
2.6 Fortsat råd til velfærd i 2025	34
3 Igangsatte reformarbejder fortsætter	42
3.1 Børn og unge	42
3.2 Sundhed.....	43
3.3 Udenrigspolitik & -handel.....	45
Bilagstabeller og figurer	46

Sikring af velstand og velfærd

Naalakkersuisut vil med denne plan skabe et fast grundlag for kommende beslutninger, der skal sikre velstand og velfærd frem mod 2025.

Vort land er i fortsat udvikling. Nye muligheder åbner sig for at skabe økonomisk vækst. Men nye udfordringer kræver også, at vi er villige til at omstille og tilpasse os, så vi kan sikre gode og trygge rammer for alle. Forandringer i befolkningssammensætningen giver et stort behov for at gennemføre reformer.

Naalakkersuisut vil skabe et solidt grundlag for et målrettet og sammenhængende svar på de store samfundsmæssige udfordringer, vi står over for. Vi skal begrænse ulighederne i samfundet, forøge væksten og skabe flere jobs. Vi skal give vores børn en tryk opvækst og sørge for gode rammer for vore ældre. En succesfuld uddannelsesindsats er en afgørende forudsætning for dette og bør derfor fortsat være en af vore vigtigste prioriteringer.

Den internationale økonomiske og finansielle krise har vist, at selv store nationer er nødt til at være forsigtige med gældsætningen og tilrettelæggelsen af den økonomiske politik. Krisen er også et advarselssignal om, at vi er afhængige af, hvad der sker ude i verden. Den internationale udvikling vil løbende stille nye krav til den førte politik. Vi kan med andre ord ikke bare fortsætte, som vi gør i dag.

Status quo vil betyde såvel stagnation i velstand som mindre velfærd.

På kort sigt er det vigtigt, at vi arbejder for at komme igennem den internationale krise og holder balance i de offentlige budgetter. Det er vigtigt, at vi gør dette i et samarbejde, hvor vi alle yder en fælles indsats og hver især yder vort bedste for samfundet.

Mange af de nødvendige løsninger til at skabe en økonomi i balance vil indeholde tiltag, som ikke alle bryder sig om. Der kan være uenighed om, hvordan løsningerne formuleres, og der kan på baggrund af dialog og forhandlinger blive tale om andre løsninger. Det vigtige er, at vi sammen løser de grundlæggende problemer. Vi kan ikke bare lade stå til.

Vi skal i fællesskab tage ansvar for at forsvare det velfærdssamfund, som vi har opbygget. Naalakkersuisut, Inatsisartut og kommunerne kan og skal fastsætte nogle gode rammer for den ønskede udvikling. Det er imidlertid borgerne og virksomhederne, der skal udnytte disse rammer og dermed skabe de nødvendige forandringer i praksis.

For at sikre en bæredygtig fremtid skal vi allerede nu kigge ud over den korte tidshorisont. Det er vanskeligt at forudsige og opstille de bedst mulige scenarier for, hvad vi forventer, der kan ske. Resultatet af en del af reformerne vil først slå rigtigt igennem mange år efter, at de er realiseret. Dette gælder eksempelvis indsatsen på uddannelsesområdet.

Derfor skal denne 2025-plan også opfattes som en fortløbende proces, hvor vi hele tiden tager pejling af udviklingen for fuldt ud at udnytte uforudsigelige muligheder og tage uforudsete udfordringer op, lige så snart de bliver synlige. Vi har et stort ansvar for nu at afstikke en kurs, som kan skabe grundlag for, at den nuværende tryghed og stabilitet også kommer til at gælde for kommende generationer. Det er det, der er målet med denne plan for udviklingen frem mod 2025.

Naalakkersuisut

1 Vision

Naalakkersuisut har følgende vision for Grønland i 2025:

De første 16 år med Selvstyre har været fulde af udfordringer. Den globale økonomi, og den lokale befolkningsudvikling har givet gjort det nødvendigt at gennemføre forandringer. Sammenhold og vilje til at gribe mulighederne, har sammen med en lang række balancerede forandringer gjort, at vi har klaret os godt. Det private erhvervsliv driver udviklingen, og en mindre offentlig sektor er garant for høj velfærd og effektiv borgerservice. Der er få, der er uden for arbejdsmarkedet og fattigdomsproblemerne er markant mindre end tidligere. I 2025 vokser vores børn op i et samfund, hvor de alle har muligheder for at leve det liv de ønsker.

Naalakkersuisut vil nå sin vision gennem en række reformer. Vi vil i de kommende årtier opleve store forandringer. Dette er ikke nyt. Vi er på få generationer gået fra fangersamfund til moderne selvstyre. Skal vi sikre, at udviklingen skaber forbedringer for alle, kræver det noget af alle. Borgere og politikere skal have viljen til forandringer. Forandringerne skal være balancerede, og foregå så alle inddrages og kan følge med. Og vi skal frem for alt være målrettede og vide, hvad vi selv vil som samfund.

Denne 2025-plan er Naalakkersuisuts forslag til, hvordan vi når det samfund, der er beskrevet i visionen. Det er ikke det eneste mulige svar. Planen skal være til debat, og næsten alle dele kan forhandles. Ligeledes kan verden ændre sig, eller vi kan blive klogere, så vi ønsker at ændre planen. Men det er ikke til debat, at planen skal skabe øget lighed og økonomisk holdbarhed. Derfor skal der findes konkrete alternativer, hvis dele af planen ikke gennemføres.

Planen tager udgangspunkt i de værdier, som er grundlaget for, hvilket samfund vi ønsker at overlevere til kommende generationer. Naalakkersuisut foreslår, at vejen mod 2025 bliver baseret på fire grundlæggende værdier:

- *Bæredygtig udvikling*
- *Alle skal være en del af fællesskabet – fælles ansvar og samarbejde*
- *Større lighed*
- *En sund og velfungerende befolkning*

Bæredygtig udvikling

Den første værdi er en bæredygtig udvikling. De forandringer, som vi selv har indflydelse på, skal række langt ud i fremtiden og være med til at sikre kommende generationers adgang til et godt og trygt liv.

Bæredygtig udvikling omfatter alle dele af samfundet og har en økonomisk, social, kulturel og miljømæssig/økologisk tilgang. Vi skal derfor tænke langsigtet og på tværs af alle dele af samfundet. Vi skal ligeledes spille en aktiv rolle i de internationale institutioner, som opstiller de regler, der styrer den globale bæredygtighed.

I det videre arbejde med reformerne på vejen mod 2025 vil Naalakkersuisut ud over økonomiske indikatorer også anvende andre indikatorer for bæredygtig udvikling.

Alle skal være en del af fællesskabet – fælles ansvar og samarbejde

At være en del af et fællesskab er afgørende for, at vi lever et godt liv, hvor vi både bidrager og får hjælp efter behov. Svage og udsatte grupper skal have den nødvendige hjælp. Og de, der kan, skal bidrage aktivt til samfundet. Solidariteten gælder begge veje, ellers hænger tingene ikke sammen.

Det offentlige skal arbejde mere helhedsorienteret. Udgangspunktet er den enkeltes behov, og vi skal skabe sammenhængende forløb på tværs af sundheds-, social- og arbejdsmarkedssektoren. Samtidig skal den enkelte borger, virksomhed og organisation tage ansvar og bidrage til udviklingen gennem et aktivt medborgerskab. Vi skal måle på effekten af politiske tiltag og finde frem til, hvad der fungerer, og hvad der ikke fungerer. Vi skal lære af de lokale initiativer, der giver de bedste resultater, og muliggøre en udbredelse deraf, når det er relevant.

Større lighed

Børn og unge skal vokse op under trygge rammer, og uddannelsessystemet skal give alle gode muligheder for at få en uddannelse med erhvervskompetence. Samfundet som fællesskab skal spænde et sikkerhedsnet ud under alle, hvor der er adgang til at få dækket de basale behov og komme tilbage i samfundet, hvis vedkommende har været uden for.

De "brede skuldre" skal bære de største byrder, samtidig med, at de svageste skal gøres stærkere. Skattesubsidier, offentlige tilskud og overførselsindkomsterne skal derfor i højere grad tildeles efter behov og ikke som universelle ydelser til alle.

Større lighed handler også om at give den enkelte valg-muligheder i sit liv. Det skal ikke længere være sådan, at nogen har uoverkommelige problemer med at tage en uddannelse eller blive en del af fællesskabet, blot fordi de er født et bestemt sted.

En sund og velfungerende befolkning

Et sundt liv er afgørende for den enkeltes levevilkår, udviklingsmuligheder samt mulighederne for gennem et langt arbejdsliv bedre at kunne sikre sig økonomisk.

Opvæksten er afgørende for udviklingen af menneskers selvværd. Eksempelvis har misbrug af alkohol og andre rusmidler store negative konsekvenser for selvværet både hos børn og unge, men også hos voksne. Derfor er forebyggelse, tidlig indsats og eventuel misbrugsbehandling centrale redskaber til at skabe bedre selvværd, velvære og velfærd for alle.

Et godt helbred er vigtigt for, at den enkelte kan varetage et fuldtidsarbejde. Mange kan på grund af sygdom ikke have et fuldtidsarbejde. Dette stiller krav til arbejdsmarkedets rummelighed. Der skal derfor sættes ind overfor de helbredsmæssige problemstillinger, der i dag holder mange ude fra arbejdsmarkedet.

1.1 Det vil Naalakkersuisut gennemføre

Naalakkersuisut vil med sin plan for udviklingen frem mod år 2025 bane vejen for en bæredygtig udvikling, der omfatter alle dele af samfundet. Reforminitiativerne bygger på tre vigtige forudsætninger:

- Vores fælles fremtid er både dit og mit ansvar. Vi er hver især ansvarlige for vort liv, og derfor må alle bidrage med et bud på, hvordan vi skal indrette samfundet, og hvad vi skal leve af i fremtiden.
- Naalakkersuisut vil helt grundlæggende sikre og forbedre vores velfærdssamfund. Vi skal skabe rammerne for en tryk fremtid, hvor vi spænder et sikkerhedsnet under de svage og skaber lige udviklingsmuligheder for den enkelte.
- Vi skal sikre, at vores politik er målrettet og fremstår som en sammenhængende handling.

"Vores fremtid – dit og mit ansvar. På vej mod 2025" præsenterer de grundlæggende udfordringer, som vi står overfor og giver forslag til en lang række initiativer, der til sammen sikrer vores velstand og velfærd frem mod 2025. Handlingen skal bidrage til at nå de i planen opstillede mål, som skal være nået i 2025.

Reformerne i korte træk

Alle mål bakkes op af konkrete reformforslag, som skal sikre, at målene nås. Naalakkersuisut vil derfor gennemføre følgende reformer og konkrete initiativer og lægger med planen op til en dialog herom med blandt andre kommunerne og arbejdsmarkedets parter:

Investeringer i uddannelse

- Ny folkeskolelov på EM 2012 med fokus på at få højere kvalitet i folkeskolen og flere i gang med en uddannelse direkte efter folkeskolen, blandt andet via en særlig indsats for de 16-18 årige fra 2013. Flere midler til byggeri af kollegier og uddannelsesbygninger i de kommende år og sikring af større faglige miljøer og bedre kapacitetsudnyttelse inden for uddannelsessektoren. Tilskyndelse for den enkelte til at komme hurtigere igennem uddannelsessystemet gennem reformer af uddannelsesstøtten.

Beskæftigelsesfremme:

- Fremlæggelse af en samlet beskæftigelsesplan for en økonomi i omstilling på EM 2012. Planen har fokus på at få flere i arbejde og løst nogle af strukturproblemerne på arbejdsmarkedet. Indsatsen på beskæftigelsesområdet vil ske i samarbejde med kommunerne og arbejdsmarkedets parter og skal bidrage til, at vi dels får størst mulig nytte af de nye væksterhverv, dels effektiviseret de traditionelle erhverv og den offentlige sektor uden en større stigning i ledigheden. Beskæftigelsesplanen vil i 2014 – 2015 skulle suppleres af reformer af social- og skattelovgivning, der fjerner de såkaldte fattigdomsfælder i lovgivningen, og gør det mere attraktivt at tage en uddannelse og komme i beskæftigelse.

Øget vækst via en større privat sektor

- Lovpakke på EM 2012 med vækstinitiativer på EM 2012, der skal bidrage til at skabe stabile, velegnede rammebetingelser og dermed gøre Grønland konkurrencedygtig i forhold til at tiltrække investeringer. Naalakkersuisut vil med sin nye turismestrategi for 2012-2015 skabe rammer, der kan sikre yderligere vækst i dette erhverv. Fiskerireformerne vil fortsætte i de kommende år. På EM 2012 er der mindre tilpasninger af fiskerilovgivning, som vil blive fulgt op af mere omfattende reformer af fiskerilovningen i de kommende år. Reformerne skal bi-

drage til, at indtjeningen i fiskeriet kan vokse til gavn for den enkelte aktør og samtidig give et øget afkast til samfundet.

Effektivisering af den offentlige sektor

- Naalakkersuisut vil fortsætte arbejdet med at sikre bedre borgerservice og samtidig gennemføre effektivisering af den offentlige sektor. Dette skal blandt andet ske gennem konkrete digitaliseringsinitiativer som led i Naalakkersuisuts nye IKT-strategi og målrettet kompetenceudvikling for ledere og ansatte. Naalakkersuisut vil i dialog med kommunerne gennemføre regelforenklinger og sikre en mere hensigtsmæssig arbejdsdeling mellem Selvstyret og kommunerne, og samtidigt afdække, om der er opgaver, der i fremtiden i højere grad kan løses af den private sektor. Naalakkersuisut vil med afsæt i selskabsredegørelsen fra EM 2011 tilskynde til en fortsat positiv udvikling i de offentligt ejede aktieselskaber og tage stilling til de strategiske mål for hvert selskab i det kommende år.

Reformer på skatte-, bolig- og velfærdsområdet

- Naalakkersuisut fremlægger på EM 2012 et forslag til skatteomlægning, som er et første skridt på vejen til mere gennemgribende reformer i 2013-2015. Hovedsigtet med disse reformer vil især være at gøre det mere attraktivt at arbejde, skabe større lighed og fremtidssikre pensionslovgivningen i takt med den forventede øgede aldring i befolkningen. Vi ønsker et mere robust skattesystem og at få bredt beskatningsgrundlaget ud, herunder ved øget kapitalbeskatning og beskatning af udnyttelse af landets ressourcer. Vi vil nedbringe og målrette tilskuddene på boligområdet på en måde, så det fortsat er attraktivt at boligforsyne sig selv. Som led i de kommende års reformer vil Naalakkersuisut også gennemføre initiativer, der gør op med den nuværende store ulighed i samspillet mellem beskatning og service mellem kommunerne og dermed for borgerne. Derfor vil Naalakkersuisut foreslå ændringer i udligningsordningen mellem kommunerne, i bloktilskudssystemet og i beskatningsretten.

Reformer, der kan sikre fortsat råd til velfærd i 2025

- Den nuværende stigning i driftsudgifterne i den offentlige sektor er uholdbar. Derfor vil Naalakkersuisut arbejde målrettet på at sikre en bedre styring af økonomien, herunder forberede indførelse af udgiftslofter i den samlede offentlige sektor. Sikring af en holdbar økonomi forudsætter også målrettede investeringer, der kan bidrage til at nedbringe omkostninger både i den private og offentlige sektor. Naalakkersuisut vil med afsæt i principper for optagelse af gæld og kriterier for prioritering af nye investeringer fra gælds- og investeringsstrategien fra FM 2012 fremkomme med forslag til anlægsplaner på blandt andet uddannelses-, bolig- og infrastrukturområdet. I forlængelse af den ældrestrategi, der fremlægges på EM 2012, vil Naalakkersuisut udarbejde planer for bygning af ældreboliger og institutioner målrettet ældre. Dette vil ske i samarbejde med kommunerne. Dette samarbejde er også væsentligt i forhold til at sikre implementering af en samlet affaldshandlingsplan.

De igangsatte reformer og initiativer på børne- og ungeområdet og i sundhedssektoren vil fortsætte i de kommende år, ligesom Naalakkersuisut vil videreføre og opprioritere et målrettet internationalt arbejde, som allerede har bidraget til at bringe Grønland på verdenskortet og åbnet nye muligheder for vort land.

1.2 Naalakkersuisuts mål

Naalakkersuisut foreslår seks mål, som skal være nået i 2025. Målene er ambitiøse, men nødvendige og realistiske.

1. Mindst 70 % af en ungdomsårgang skal i 2025 opnå en uddannelse med erhvervskompetence.
2. Flere i arbejde.
3. Den økonomiske vækst pr. indbygger skal vokse betydeligt frem mod 2025.
4. Tilpasning af den offentlige sektor.
5. Et velfungerende velfærdssystem, som giver lige vilkår for deltagelse i samfundslivet og sikrer samfundets svage og udsatte grupper.
6. Fortsat råd til velfærd i 2025.

Alle mål bakkes op af konkrete reformer. I det følgende beskrives målene og de reformer, som skal sikre, at målene nås.

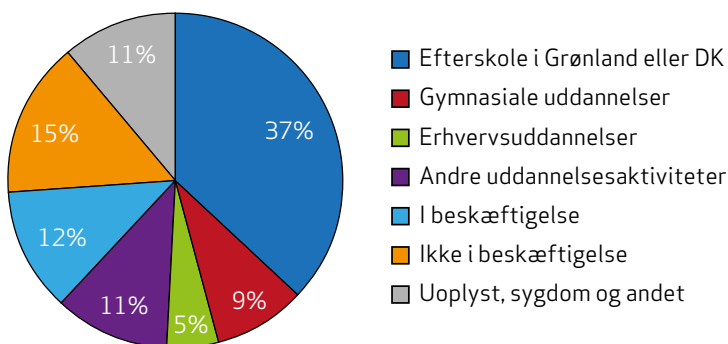
MÅL NR. 1: Mindst 70 % af en ungdomsårgang skal i 2025 opnå en uddannelse med erhvervskompetence.

En succesrig udvikling på uddannelsesområdet er af afgørende betydning for at skabe gode valgmuligheder for den enkelte, og for at nå de nødvendige resultater i børne- og ungeindsatsen, i beskæftigelsesindsatsen og i bestræbelserne på at skabe en holdbar økonomisk udvikling.

Vi investerer mange midler for at højne uddannelsesniveaue, og der er gode resultater fra den ekstraordinære uddannelsesindsats. Den positive udvikling stiller krav til at øge antallet af uddannelses- og lærepladser, samtidig med, at der skabes flere kollegier og uddannelsesbygninger.

Naalakkersuisut ønsker særlig fokus på at få flere i gang med en uddannelse direkte efter folkeskolen.

Figur 1. De unges valg af uddannelse efter afgang fra folkeskolen i 2011

Kilde: Departementet for Uddannelse og Forskning

Figur 1 viser, at mindst 68 % af afgangseleverne fra folkeskolen i 2011 kom i gang med en eller anden form for uddannelsesaktivitet i 2011. Ud af årgangen kom ca. 14 % direkte i gang med en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse, hvilket er et meget lavt tal. Mange må gennem forskellige former for brobygningsforløb efter folkeskolen, herunder efterskole eller lignende. Mindst 15 % er betegnet som værende uden beskæftigelse, mens 12 % er i gang med en eller anden form

for beskæftigelse. Der mangler oplysninger om en del af afgangseleverne. Der er derfor behov for en forstærket indsats, hvis de ambitiøse mål på uddannelsesområdet skal nås.

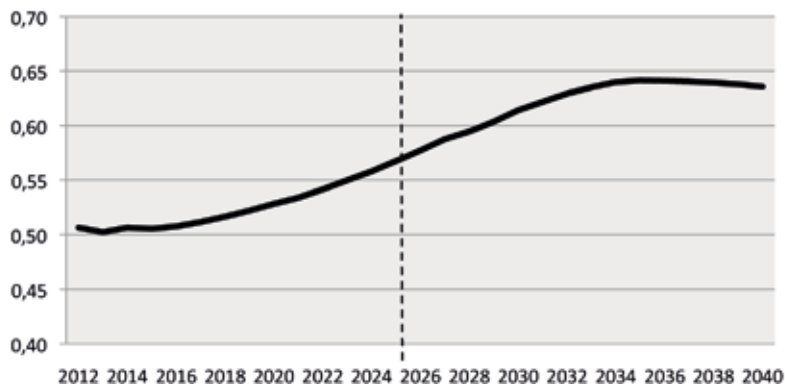
MÅL NR. 2: Flere i arbejde

I 2025 er der en større andel af personer mellem 15 og 65, der har et arbejde. Dette kan vi nå ved at gennemføre ændringer på vores arbejdsmarked allerede i dag. Vi har alt for mange ledige samtidig med, at vi importerer arbejdskraft udefra. Der er ikke alene tale om højtuddannet arbejdskraft. Vi importerer både faglært og ikke-faglært arbejdskraft. Det er udtryk for strukturproblemerne på arbejdsmarkedet:

- Vi har for mange ikke-faglærte i arbejdsstyrken. I 2010 udgjorde de ca. 62 % af de 25-64 årige. Ikke-faglærte har relativt større risiko for ledighed end personer med en uddannelse med erhvervskompetence.
- En stor del af den potentielle arbejdsstyrke er af forskellige årsager reelt ikke til rådighed for arbejdsmarkedet, herunder er et meget stort antal på førtidspension. I 2011 udgjorde antallet af førtidspensionister ca. 10 % af de 25-64 årige.
- Med direkte eller indirekte tilskud finansierer det offentlige stadig arbejdspladser af beskæftigelseshensyn i visse brancher og i visse bosætninger. Dette hæmmer mobiliteten på arbejdsmarkedet.
- Ca. 41 % af de beskæftigede var i 2010 ansat i den offentlige sektor. Sammenlignet med andre lande er det en meget høj andel. Det betyder, at denne arbejdskraft ikke er til rådighed for den del af erhvervslivet, der skaber grundlaget for en selv bærende økonomi.
- Ca. 51,5 % af alle 18-64 årige havde i 2010 en indkomst under S.I.K.'s mindsteløn. Konsekvensen af en så lav indtægt er udover normalt ringe velfærdsbetingelser for de pågældende, at de ikke i fornødent omfang har mulighed for at bidrage til den fælles økonomi i form af indbetaling af indkomstskat. En del af gruppen af de 18-64 årige er naturligvis i gang med uddannelsesaktiviteter og får derfor efterfølgende forventeligt en højere indtægt.
- Skatte- og Velfærdscommissionen påviste, at der er såkaldte fattigdomsfælder indbygget i den måde, som vi har indrettet vores lovgivning på, som indebærer manglende eller beskedne incitamenter til at tage et arbejde.

Disse forhold er endnu mere uholdbare i en situation, hvor befolkningsfremskrivninger viser, at antallet af personer i den erhvervsaktive alder vil falde betydeligt i de kommende år, samtidig med, at der bliver flere ældre. Udviklingen er vist i figur 2, som viser den såkaldte forsørgerkvote. Den er et udtryk for antallet af børn og unge samt ældre i forhold til antallet af personer i alderen 18-64 år (den potentielle arbejdsstyrke). I dag skal ca. halvdelen af befolkningen via skatter sørge for finansieringen af hele velfærdssamfundet (sammen med bloktilskud og EU-midler). I 2025 er det kun en tredjedel af befolkningen, der skal finansiere velfærdssamfundet, samtidig med at værdien af bloktilskuddet er faldet.

Figur 2: Forsørgerkvotens udvikling

Kilde: Grønlands Statistiks befolkningsfremskrivning 2012-2040

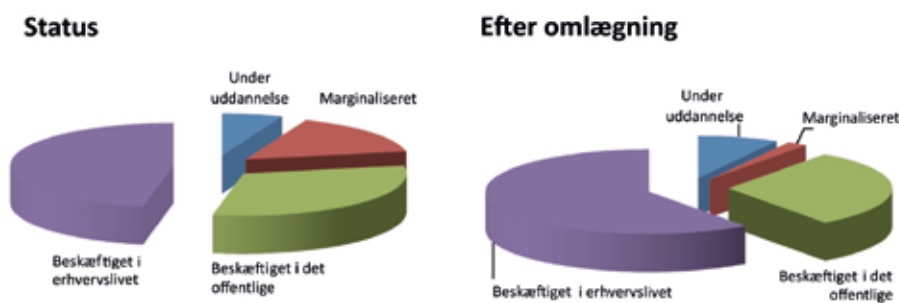
Anm.: Forsørgerkvoten er defineret som de 17 årige og derunder plus de 65 årige og derover sat ift. den erhvervsaktive befolkning (18-64 årige). Jo højere forsørgerkvote, jo færre er der til at finansiere velfærdssamfundet.

Derfor skal der ske reformer af arbejdsmarkedet, så de, som er udenfor kommer tilbage, samtidig med at alle gives et incitament til at yde en ekstra indsats. Det sker gennem ledighedsindsatser, uddannelse samt tilpasning af sociale ydelser og skattesystemet. Reformerne skal blandt andet sikre en holdbar økonomi, herunder at vi ikke på én gang har stor ledighed og mangler kvalificeret arbejdskraft, sådan som det er tilfældet i dag.

For hver person, der skifter socialhjælp ud med erhvervsarbejde, får vi dobbelt gevinst. Vi får større skatteindtægter og færre overførselsindkomster. For den enkelte betyder det øget selvværd og velstand, at personen kan forsørge sin egen familie og bidrage til at finansiere uddannelse og sundhed. Flest muligt skal derfor også gennem uddannelsessystemet og ind på arbejdsmarkedet frem for at ende i passiv forsørgelse.

Figur 3 viser den omstilling der skal ske i sammensætningen af arbejdsstyrken.

Figur 3: Principskitse for arbejdsstyrkens nuværende og fremtidige aktiviteter før og efter reformerne

Kilde: Departementet for Finanser, juli 2012

Anm.: Figuren viser udelukkende status og omlægning som princip, der skal angive de bevægelser som Naalakkersuisut's reformer har til formål at sikre.

Beskæftigelse skal sikres gennem langsigtede initiativer. Vi skal ikke med kortsigtede tilskud eller øget offentligt forbrug fastholde mennesker i beskæftigelse, hvis ikke erhvervet er økonomisk bæredygtigt. Det vil ikke sikre en langsigtet erhvervs- og velfærdsudvikling. I værste tilfælde fast-

holdes de beskæftigede i fattigdomsfælder, fordi de ikke gives incitament og mulighed for at finde varig beskæftigelse med højere indtægt. Øget beskæftigelse skal heller ikke opnås ved en ikke-bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer.

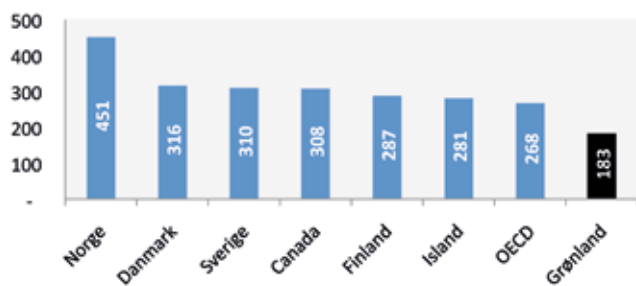
MÅL NR. 3: Den økonomiske vækst pr. indbygger skal vokse betydeligt frem mod 2025

Ønsker vi at fastholde vores velfærdsniveau og øge velstanden, ikke mindst for de svageste grupper, kræves der økonomisk vækst. Væksten skal ske i den private sektor gennem nye erhverv, ikke mindst storskalaprojekter, som kan skabe arbejdspladser og eksport. Samtidig skal de eksisterende erhverv effektiviseres for at frigive arbejdskraft til væksterhverv og sikre en højere indtjening til de enkelte gennem øget produktivitet.

Eksempel på behovet for produktivetsforøgelse i erhvervene: Små joller eller kuttere har typisk en lav produktivitet og anvender næsten udelukkende ikke-faglært arbejdskraft. Lav produktivitet giver lav aflønning af fiskeren og dennes eventuelle ansatte. Modsat har eksempelvis en moderne rejsetrawler en høj produktivitet, selvom en stor del af besætningen er ufaglært. Produktiviteten slår også igennem på aflønningen af personalet. I 2008 var den gennemsnitlige indtjening i det kystnære rejsefiskeri på 142.000 kr. og i det havgående rejsefiskeri på 614.000 kr.

Økonomisk vækst kommer ikke af sig selv, men skal baseres på en vækstoffremmende erhvervspolitik, der kan bidrage til skabelsen af nye, produktive arbejdspladser. Produktionen pr. indbygger i Grønland er lav sammenlignet med andre lande, jf. Figur 4. Der er mange grunde til denne placering. Det kan blandt andet hænge sammen med, at vi er få indbyggere i et meget stort land, det relativt lave uddannelsesniveau, eksportens størrelse og sammenhæng samt den forholdsvis lille private sektor.

Figur 4: Gennemsnitlig købekraftskorrigeret BNP pr. indbygger i 2010 (1.000 kr.)

Anm.: Tallet for Grønland er købekraftskorrigeret efter samme princip som i Selvstyrekommissionens betænkning. På baggrund af en forskel mellem det danske og grønlandske prisniveau på 18 % i 1994 er forskellen fremskrevet med hhv. det danske og grønlandske forbrugerpriser og udgør i 2010 således 19 %. Der ses dog et behov for at få en opdateret sammenligning af købekraften i Grønland og i Danmark. Det har ikke været muligt at lave de tilsvarende opgørelser for Nunavut og Færøerne.

Kilde: OECD's statistikbank og selvstyrekommissionens betænkning om Selvstyre i Grønland.

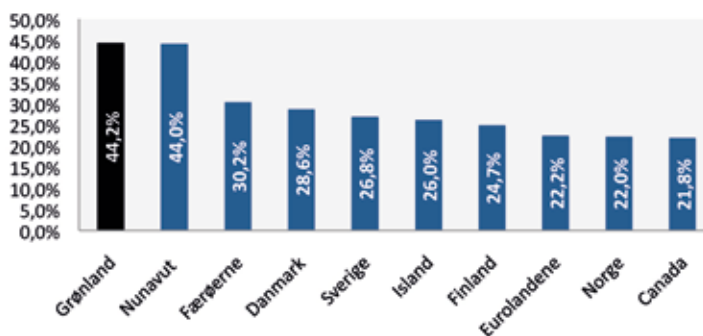
Realiseringen af de nye væksterhverv afhænger blandt andet af udviklingen i de internationale konjunkturer, men vi kan og skal også selv bidrage. Vi skal sikre udenlandske investorer internationalt konkurrencedygtige rammebetingelser for de nye erhvervsaktiviteter. For at få større nytte af nye væksterhverv skal de deraf følgende job-åbninger så vidt muligt besættes af lokal arbejdskraft. Det kræver en målrettet indsats og dermed et godt samarbejde mellem erhvervslivet, uddannel-

sessektoren, selvstyret og kommunerne. Hvis dette ikke bliver en realitet, risikerer vi at blive tilskuere til vores egen udvikling.

MÅL NR. 4: Tilpasning af den offentlige sektor

Det offentlige forbrug i Grønland er uforholdsmæssigt stort. Dette er illustreret i Figur 5, hvor der sammenlignes med en række lande, herunder lande i Norden. Det fremgår også, at landene med den største offentlige sektor (Grønland, Færøerne og Nunavut) er karakteriseret ved at være modtagere af overførsler fra henholdsvis Danmark og Canada.

Figur 5: Det offentlige forbrug i % af BNP for forskellige lande i 2010

Kilde: Eurostat, Færøsk statistik, Statistics Canada, Department of Finance, Canada

Anm.: For Grønland, Færøerne og Nunavut er det offentlige forbrug i procent opgjort i forhold til disponibelt BNI (BNP + bloktilskuddet fra Danmark og den canadiske regering til Nunavut)

Med den forventede udvikling i befolkningssammensætningen er det ikke holdbart med et så stort offentligt forbrug. Selv i de nordiske lande med et relativt lavere forbrug end Grønland, har de nået til den erkendelse. Derfor er det nødvendigt, at vi løbende effektiviserer den offentlige sektor, så vi fortsat vil kunne tilbyde de kerneydelser, alle borgere har krav på.

Tilpasningen af den offentlige sektor kan nås ved reformer, der tager udgangspunkt i fire indsatsområder:

- Større produktivitet i den offentlige sektor
- Øget digitalisering
- En begrænsning af den offentlige sektors ydelser til kerneområder til fordel for udvikling af nye beskæftigelsesmuligheder i den private sektor
- Stram styring af udviklingen i de offentlige udgifter

MÅL NR. 5: Et velfungerende velfærdssystem, som giver lige vilkår for deltagelse i samfundslivet og sikrer samfundets svage og udsatte grupper

Naalakkersuisut ønsker at indrette velfærdsordningerne, så det kan betale sig at tage en uddannelse og et arbejde. Uddannelse og høj beskæftigelse skal være med til at mindske uligheden i samfundet og dermed sikre en bedre social balance.

Målet skal sikres ved at gennemføre en række koordinerede reformer på skatte-, pensions-, social- og boligområdet. Reformene skal over en årrække føre til større økonomisk vækst og en mere

holdbar offentlig økonomi. Reformerne skal også understøtte en udvikling mod mere lighed og muligheder for alle, ved at understøtte uddannelses- og arbejdsmarkedsreformerne.

MÅL NR. 6: Fortsat råd til velfærd i 2025

Den offentlige økonomi er under fortsat stigende pres af flere grunde. Alle prognoser viser, at underskuddet vil blive forøget i mange år fremover, hvis ikke de nødvendige reformer gennemføres.

Udfordringen ligger dels i, at vi bliver ældre med dertil hørende øgede omkostninger til ældrepleje og pensioner. Samtidig bliver der færre i den erhvervsaktive alder. Et problem der forstærkes af, at alt for mange i denne gruppe står uden for arbejdsmarkedet. I følge Grønlands Statistik er de samlede udgifter til førtidspension steget fra ca. 222 mio. kr. i 2009 til ca. 256 mio. kr. i 2011, mens antallet af modtagere af førtidspension steg fra 2.801 personer i 2009 til 3.073 i 2011. Tilsvarende er de samlede udgifter til offentlig hjælp steget fra ca. 107 mio. kr. i 2009 til ca. 132 mio. kr. i 2011, mens antallet af modtagere af offentlig hjælp steg fra 7.748 personer i 2009 til 8.596 i 2011.

Det samlede reformarbejde indebærer, at vi med indgreb nu sikrer, at kommende generationer har frihed til at vælge deres egen fremtid. Vi skal sikre en finanspolitisk holdbarhed, så vi kan aflevere et velfærdssamfund til vores børn og børnebørn. Med finanspolitisk holdbarhed menes, at der er gennemsnitlig årlig balance mellem de offentlige indtægter og udgifter i de næste årtier.

Der har været en stigning i driftsudgifterne i både selvstyret og kommunerne. Naalakkersuisut foreslår, at der indføres bindende flerårige udgiftslofter for driftsudgifterne i både selvstyret og kommunerne og en fælles indsats for at løse de store strukturproblemer, som driver udgifterne i vejret.

Bloktilskuddet fra staten har i dag fortsat en helt afgørende betydning for økonomien. Bloktilskuddet giver mulighed for en højere levestandard, men medfører også, at vi har en stor offentlig sektor, som begrænser væksten i den private sektor. Samtidig reduceres værdien af bloktilskuddet, hvilket er en udfordring i forhold til at fastholde vores levestandard. Herudover er det Naalakkersuisuts mål at kunne hjemtage nye områder fra staten, når det er ønskeligt, og der er skabt et økonomisk råderum dertil. Bloktilskuddet ligger efter Selvstyre-aftalen fast. Aftalen indebærer, at hjemtagelse af sagsområder fra staten skal finansieres af andre indtægter til Selvstyret.

Kravene til at føre en ansvarlig økonomisk politik vil derfor være til stede i alle årene frem mod 2025.

Behov for bred opbakning til reformerne

Dette er de overordnede mål for Naalakkersuisuts politik frem til år 2025. Naalakkersuisut vil arbejde for, at der skabes bred opbakning bag denne politik, selv om nogle reformer vil være upopulære. Reformerne er ikke til at komme uden om, hvis vi skal skabe en stærkere økonomi til gavn for os alle og for de kommende generationer. I reformarbejdet ønsker Naalakkersuisut at inddrage relevante interessenter for at sikre en robusthed. Det er eksempelvis arbejdsmarkedets parter i forhold til reformer af skatte-, bolig- og socialpolitikken og kommunerne, blandt andet i forbindelse med reformerne af den offentlige sektor.

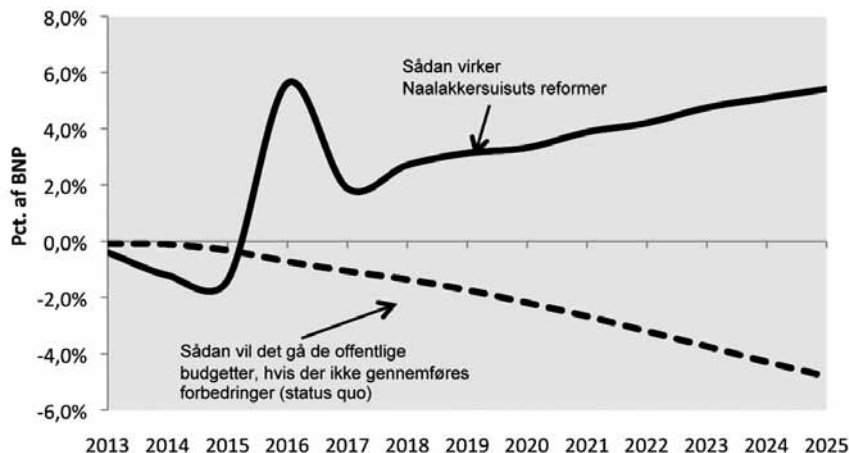
2 Naalakkersuisuts kommende reformer

Naalakkersuisut vil gennemføre en række omfattende reformer for at nå de seks mål, og dermed opfylde visionen for Grønland i 2025. Reformerne vil alle leve op til de beskrevne værdier og medføre velfærd og velstand. Hovedpunkterne er, at langt flere skal have en uddannelse og i beskæftigelse, og vi skal have et mere robust og rimeligt skattesystem. Erhvervslivet skal samtidig have stabile rammevilkår, der kan konkurrere med de vilkår, som erhvervslivet tilbydes i andre lande.

Udgangspunktet er en økonomi, som er præget af udfordringer, som skal løses for at sikre finansiering af velfærdssamfundet og økonomisk holdbarhed. Beregninger viser, at stigningen i de offentlige udgifter vil accelerere frem til 2040 samtidig med, at indtægtsgrundlaget er svagt faldende. Finanspolitikken er med andre ord ikke holdbar, og der skal findes årlige budgetforbedringer på knap 1 mia. kr. årligt fra nu og frem til 2040 for at få en langsigtet løsning.

Det er afgørende, at der skabes økonomisk vækst. I modsætning til mange andre lande har konsekvenserne af den internationale, økonomiske krise været begrænset her i landet. Dette skyldes ikke mindst adgangen til bloktilskuddet fra den danske stat. Men en konsekvens af krisen har været, at de modne projekter i råstofsektoren og i den energiintensive industri endnu ikke er blevet realiseret. Derfor skal der sættes fornyet fokus på at forbedre rammevilkårene for disse projekter, så Grønland samlet set er konkurrencedygtig i forhold til andre lande.

Figur 6: Effekten af Naalakkersuisuts reformer. Forskel mellem offentlige indtægter og udgifter som % af BNP

Kilde: Departementet for Finanser.

Det er helt afgørende for den økonomiske udvikling, at der realiseres større private erhvervsprojekter. Disse vil skabe vækst og beskæftigelse og dermed bidrage til at øge velstanden i samfundet. En anden vigtig forudsætning for, at Naalakkersuisuts reformer kommer til at virke efter hensigten er derfor også en generel forhøjelse af arbejdsstyrkens uddannelsesniveau og løsning af de øvrige strukturproblemer på arbejdsmarkedet. Hertil kommer de positive effekter af nødvendige reformer på blandt andet skatte- og boligområdet.

I bilagstabellerne fremgår i detaljeret form virkningen af og indholdet i Naalakkersuisuts forslag til reformer frem til år 2025. De forøgede omkostninger, og de lempelser, som reformerne vil re-

sultere i, er finansieret krone for krone. Alle forslag er til debat, men gennemføres de foreslåede reformer ikke, skal de erstattes med andre, der giver et tilsvarende langsigtet provenu.

Figur 6 viser forskellen mellem de offentlige indtægter og udgifter i procent af BNP frem til 2025. Store erhvervsprojekter kan bidrage til øget vækst og til at øge borgeres og virksomheders indtjening. Beregninger af effekten af storskalaprojekter viser samtidigt, at de ikke kan stå alene uden reformer, der skal sikre en holdbar offentlig økonomi og dermed opretholdelse af velfærden.

De foreslåede reformtiltag i denne 2025-plan omhandler alle dele af samfundet. Reformerne giver et overskud fra 2016 frem mod 2025. Figur 6 viser, at der er et underskud i de første år, især som følge af de i planen indbyggede store investeringer i uddannelse til især nye kollegier.

Reformerne og effekterne af disse har sigte mod 2025. Figur 2, side 10 ovenfor viser, at forsørgerkvoten først topper omkring 2035. Dette betyder, at der fortsat vil komme et øget træk på velfærdsydelse også efter 2025. Økonomisk Råds beregninger viser, at underskuddet på de offentlige finanser i status quo-forløbet vil være stigende efter 2025. Derfor bør det forventede overskud i Naalakkersuisuts reformer frem til 2025 anvendes til at sikre velfærden også efter 2025. De kan derfor ikke bruges til at forøge de offentlige udgifter frem mod 2025.

Den samlede pakke af udgiftsskabende reformer skal finansieres med indtægtsskabende reformer.

Udgiftssiden tæller investeringer i:

- Uddannelse
- Nedsat skat på arbejde
- Øgede midler til forhøjelse af boligsikring som led i bolig- og skattereformerne

På finansieringssiden, der bidrager med flest indtægter, indgår:

- Tilpasningen af den offentlige sektor
- Omlægningen af pensionsbeskatning
- Boligreformerne
- Ændrede afskrivningsregler

Forventningen er, at udgifter til uddannelse, sundhed samt ældrepleje vil udgøre en større andel af reformpakken, mens udgifterne til den offentlige administration vil blive mindre. Samlet bliver det offentlige forbrug mindre. Aldringen og boligreformerne betyder, at overførsler til alderspension, boligsikringsydelser og kapitaludgifter til anlægsinvesteringer vil udgøre en større andel i fremtiden. I bilagsfigur 1 og 2 vises fordelingen af de offentlige udgifter og indtægter henholdsvis i dag og efter reformerne er indfaset fuldt ud.

De enkelte reformer er nærmere beskrevet i nedenstående afsnit.

2.1 Et effektivt uddannelsessystem

Uddannelse er en af nøglerne til at reducere ulighed og skabe et bæredygtigt samfund, hvor den enkelte har gode muligheder for at vælge sin egen livsbane. Dermed er uddannelse en forudsætning for både økonomisk og social bæredygtighed.

Det enkelte menneske får en økonomisk gevinst gennem uddannelse. Økonomisk Råds rapport fra 2010 viser, at en uddannelse giver mellem 46 og 103 % højere erhvervsindkomst for den enkelte, når man betragter den samlede indkomst over et helt arbejdsliv. Jo længere uddannelse, desto større samlet indkomst.

2.1.1 Mål og prioriteringer

I Naalakkersuisuts uddannelsesstrategi fra foråret 2012 fastsættes målsætningen til, at "fra 2025 opnår mindst 70 % af den givne ungdomsårgang en erhvervskompetencegivende uddannelse". Målet forudsætter en væsentlig udbygning af den nuværende kapacitet for uddannelsesinstitutionerne. Det gælder på kort sigt det gymnasiale område, erhvervsuddannelsesområdet og professionsbacheloruddannelserne.

2.1.2 Konkrete tiltag på uddannelses- og forskningsområdet

Naalakkersuisut vil blandt andet i samarbejde med kommunerne gennemføre en række konkrete initiativer på uddannelsesområdet, herunder:

Udvidelse af uddannelses- og kollegiekapaciteten

Naalakkersuisut vil udbygge de fysiske rammer for uddannelsesområdet via en ekstraordinær indsats, som udvider kapaciteten med 1.700 studieaktive. Dette i form af renovering og nybygning af institutions-kapaciteten og kollegiekapaciteten. Naalakkersuisut vil sikre en klar sammenhæng mellem fysisk placering af uddannelsesinstitutioner og kollegiekapacitet. Dette er allerede i dag et prioriteret område.

Studiepladser i udlandet

Skal målet nås, kræver det en så stor indsats, at det ikke er realistisk at udbygge uddannelseskapa- citeten tilstrækkeligt her i landet på kort sigt. Uddannelsesstrategien bygger derfor også på, at vi skal give de unge mulighed for at tage en uddannelse i andre lande. Dette kan give de unge flere uddannelsesmuligheder, større internationalt udsyn og tage trykket af finansieringsbehovet.

Udvidet pædagogisk indsats i førskolealderen

Et godt barneliv er en forudsætning for at kunne gennemføre en uddannelse. Uddannelsesindsatsen hænger sammen med børne- og ungestrategien. Naalakkersuisut vil i samarbejde med kommunerne styrke den pædagogiske indsats for børn i førskolealderen med særligt fokus på den sproglige og sociale udvikling. Der skal være pasningsgaranti til disse tilbud. Dette gøres i tilgift til de nuvæ- rende initiativer blandt andet via udvidet brug af screeninger af det enkelte barns udvikling. Det skal i tilknytning til dette opbygges faglige miljøer til at gennemføre screeninger og efterfølgende udvikle handleplaner i nærområdet.

En bedre folkeskole

Folkeskolen er fundamentet for det øvrige uddannelsessystem og vil derfor have øget fokus. Folke- skolen skal gøre eleverne fagligt og menneskeligt klar til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Alle børn skal ved afgang fra folkeskolen kunne anvende tre sprog – grønlandsk, dansk og engelsk.

Naalakkersuisut vil fortsætte den eksisterende gode dialog med kommunerne for at sætte yderli- gere fart på arbejdet med at forbedre folkeskolen.

Strategien på folkeskoleområdet indeholder en række mål og initiativer, der skal understøtte det overordnede mål om at gøre eleverne klar til at starte en ungdomsuddannelse direkte efter folkeskolen.

1. Skoleledelsens funktion skal styrkes.
2. Organiseringen af folkeskoleområdet, såvel centralt som i kommunerne skal analyseres og forbedres.
3. Skolen skal benytte trintest og løbende evalueringer aktivt i undervisningssituationen med den enkelte elev. Øget fokus på, at drenge og piger får lige gode muligheder for et godt udbytte af skolegangen.
4. Trintestene skal på sigt udvides til at omfatte alle klassetrin i de sproglige fag og matematik og skal benyttes aktivt til at evaluere den enkelte elevs præstation.
5. Sprogindsatsen i grønlandsk, dansk og engelsk skal i lighed med indsatsen i matematik styrkes.
6. Effekten af skolernes undervisning evalueres løbende og skolerne sikres en jævnlig kvalitetsvurdering.
7. Skolehjemmene skal leve op til nationalt fastsatte pædagogiske mål.
8. Vejledning, erhvervspraktik og karriereplanlægning skal være i fokus i forhold til ældstetrinnet, så ingen elever forlader folkeskolen uden en handleplan.
9. Der skal fokus på brug af IKT i undervisningen.
10. Eleverne skal i højere grad undervises af uddannede lærere.

Indsats over for 16-18 årige – bedre vejledning og flere praktikpladser

Naalakkersuisut prioriterer en målrettet indsats over for unge, der ikke kommer direkte i gang med en uddannelse efter folkeskolen.

Ifølge Grønlands Statistik var der pr. 1. januar 2011 1.296 personer i gruppen af de 16-18 årige, som havde afgangsbrev med karakterangivelse fra folkeskolen, men som ikke var gået i gang med en uddannelse efter folkeskolen. Denne gruppe omfattede ca. halvdelen af alle de 16-18 årige bosiddende her i landet på det pågældende tidspunkt.

Af de 1.296 havde 962 personer været i beskæftigelse i dele af eller hele 2010, mens 334 personer ikke havde været i beskæftigelse i 2010. De 334 personer udgør ca. 13 pct. af den samlede gruppe af unge i alderen 16-18 år.

791 personer eller ca. 30 pct. af de 16-18 årige var i gang med en uddannelse eller havde bestået eksamen.

De 16-18 årige bosiddende her i landet pr. 1. januar 2011 bestod ud over de ovenfor nævnte grupper af en gruppe unge på 564 personer. Disse unge var ikke registreret i Grønlands Statistik som havende afgangsbrev med karakterangivelse fra folkeskolen og var hverken registreret som studerende eller havde opnået en eksamen. Tidligere undersøgelser omkring årgang 2010 viser, at gruppen, der ikke forlader folkeskolen uden afgangsbrev med karakterangivelse er på knapt 100 elever. Hvis dette er repræsentativt vil dette tal for ovenstående gruppe være på cirka 300 16-18 årige. Denne relativt store gruppe er mål for en del af indsatserne i henholdsvis Børne- og Unge-

strategien og i Uddannelsesstrategien, der har det som et vigtigt mål at skabe en bedre og mere inkluderende folkeskole.

Naalakkersuisut har følgende forslag til en systematisk indsats overfor unge i aldersgruppen 16-18 år:

- Fortsat fokus på den gruppe af elever, der står i fare for ikke at komme videre med en uddannelse efter folkeskolen. Der skal fra centralt hold løbende følges op på udviklingen i gruppens størrelse og sammensætning samt på resultaterne af indsatsen i forhold til denne gruppe.
- Landsdækkende implementering af en model, der indeholder en brobygning i forhold til uddannelsessystemet gennem vejledning af elever i 8., 9. og 10. klasse, og opsøgende vejledning i forhold til unge, som har forladt folkeskolen uden at fortsætte i uddannelse. En sådan model er med succes anvendt af Kommune Kujalleq.
- Landsdækkende udbredelse af ikke-bogligt centrede forløb. Timi Asimi i Nuuk er et eksempel på et ikke-bogligt projekt for unge, der ikke har færdiggjort folkeskolen eller har afbrudt en uddannelse. Projektets målsætning er blandt andet at styrke de unges personlige kompetencer, så de kan komme videre med en uddannelse. Projektets foreløbige resultater er meget positive.
- Overordnet registrering af alle unges aktiviteter for at følge, om de er i uddannelse, i arbejde, eller under opkvalificeringsforløb i Piareersarfiit.
- Tilbud om højskoleophold til unge fra bygder og mindre byer, som ikke har færdiggjort folkeskolen, eller har behov for blandt andet boglig opkvalificering.
- Problemet med manglende praktikpladser på erhvervsuddannelserne skal reduceres. Det betyder: Øget brug af skolepraktik, tilretning af strukturen på erhvervsuddannelserne for at reducere praktikpladsbehovet, og hjælp til de unge med at indgå en lærlingekontrakt. Delepraktikordninger med skolepraktik som back-up. Større medansvar fra det offentlige til at sikre flere praktikpladser, blandt andet via politikken for indkøb af varer og tjenesteydelser og udbud af anlægsopgaver.

I forbindelse med den skatteomlægning, som Naalakkersuisut lægger op til fra 2013, vil der i en indfasningsperiode på nogle år komme nogle ekstraordinære indtægter. Det foreslås, at disse midler særligt anvendes til indsatsen over for de 16-18 årige. Naalakkersuisut ønsker, at midlerne udnyttes efter nærmere dialog med arbejdsmarkedets parter og kommunerne.

Gymnasiereformen implementeres og evalueres

Gymnasiereformen blev implementeret 1. august 2012. Reformen skal blandt andet gøre flere i stand til at gennemføre en gymnasial uddannelse og sikre, at det faglige niveau højnes og flere fag kan læses på højt niveau, herunder naturvidenskabelige fag. Naalakkersuisut vil desuden øge den gymnasiale kapacitet for at gøre det praktisk muligt at få flere til at tage en gymnasieuddannelse.

Ekstern evaluering af llisimatusarfik

Naalakkersuisut vil sikre, at der gennemføres en ekstern evaluering af strukturen og indholdet af llisimatusarfiks uddannelser fra kandidatuddannelser til professionsbacheloruddannelser. Denne evaluering skal danne baggrund for beslutning om den fremtidige struktur på området. Evalueringen skal også have særlig fokus på effektmåling af indsatsen på de enkelte uddannelser set i forhold til de bevilgede midler.

Incitamentsstruktur for uddannelsesstøtten videreudvikles

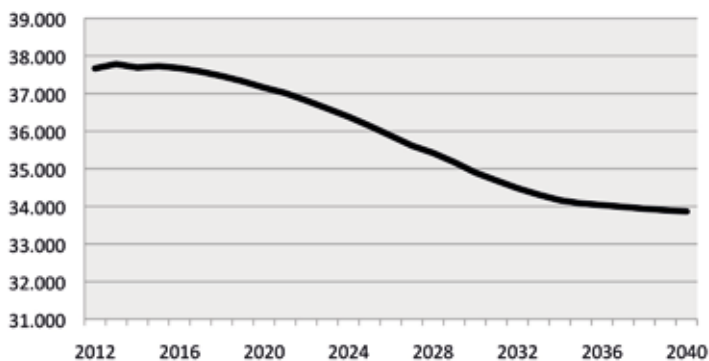
Naalakkersuisut vil reformere uddannelsesstøttesystemet med henblik på, at uddannelsesstøtten i højere grad skal give incitament til at gennemføre uddannelse på normeret tid. Endvidere ønsker Naalakkersuisut at skabe incitament til, at grønlandske studerende i Danmark går over på dansk uddannelsesstøtte for at frigøre ressourcer til andre dele af uddannelsessektoren.

2.2 Flere i beskæftigelse – et rummeligt arbejdsmarked

Beskæftigelsespolitikken skal ikke alene tage hånd om udsving i konjunkturerne. Den skal også tage fat på at løse de strukturelle problemer på arbejdsmarkedet og håndtere fremtidens udfordringer.

Nedenstående figur viser på baggrund af en befolkningsfremskrivning fra Grønlands Statistisk, at den potentielle arbejdsstyrke vil falde relativt meget over tid. Derfor skal der forberedes og gennemføres reformer og initiativer, der kan øge udbuddet af arbejdskraft.

Figur 7: Befolkningen i den erhvervsaktive alder 2012-2040

Kilde: Grønlands Statistiks befolkningsprognose 2012-2040

Anm.: Den erhvervsaktive alder er defineret som de 18-64 årige

Det er vigtigt, at der er et godt samspil imellem arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet. Det skal sikre, at de, som står uden for arbejdsmarkedet kommer tilbage, og bliver en del af fællesskabet. Ligeegyldigt hvad der er barrieren for den enkelte, skal vi sikre, at alle får adgang til uddannelse og arbejdslivet, og dermed bidrager til vores fælles velfærdsydelser. Det kræver en helhedsorienteret indsats at skabe et rummeligt arbejdsmarked. Eksempelvis skal revalideringsindsatsen som noget nyt blandt andet omfatte behandling af alkoholmisbrug, Naalakkersuisut ønsker at sikre rehabiliteringstilbud til yngre handicappede eller personer i den arbejdsduelige alder, der har været igennem længere varende sygdomsforløb, og som af den grund er udenfor arbejdsmarkedet. Vi skal også anvende forebyggende indsatser for at nå de ønskede resultater og dermed få flest muligt ind på arbejdsmarkedet.

Også på arbejdsmarkedsområdet skal der sættes fokus på de 16-18-årige. Målene inden for arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet hænger sammen.

Ny beskæftigelsesplan

Tal fra Grønlands Statistik viser, at ledigheden er steget de seneste år. Ganske vist er statistikken præget af en del usikkerheder, men mange unge er arbejdsløse og arbejdsløsheden rammer særligt hårdt blandt befolkningen i mindre byer og bygder, og blandt dem, som ikke har en uddannelse.

Samtidig viser beskæftigelsesstatistikken fra Grønlands Statistik, at den samlede beskæftigelse er stort set uændret i samme periode. Vi må importere arbejdskraft udefra til arbejde, som vi selv burde kunne besætte. Det gælder eksempelvis på nogle af fiskefabrikkerne i højsæsonen og på basen i Pituffik. Naalakkersuisut lægger derfor op til en første reform af beskæftigelsespolitikken i efteråret 2012.

Naalakkersuisuts forslag til en 5-årig beskæftigelsesplan, der blandt andet skal realiseres sammen med kommunerne, indeholder en række initiativer, herunder:

- Alle ledige skal have adgang til individuel vejledning og rådgivning, der tager udgangspunkt i den enkelte borger og sigter på at gøre det muligt at komme i varig beskæftigelse. Ingen skal efterlades uden at få en hjælpende hånd til at komme tilbage i beskæftigelse.
- Arbejdsstyrken skal matche de kompetencebehov virksomhederne har – nu og i fremtiden. Varig, fremtidssikret beskæftigelse, uden offentlige subsidier, er den eneste løsning, hvis vi skal beholde vores velfærd i mange år fremover.
- Det skal blive lettere at rekruttere nye medarbejdere på tværs af kommunegrænser og landsdele. En landsdækkende jobportal skal sørge for, at alle ledige stillinger besættes med lokal arbejdskraft, når det er muligt.
- Der skal derfor også gøres en indsats på at øge mobiliteten ved at reducere de faglige og geografiske barrierer, der virker bremsende på at få besat ledige arbejdspladser.
- Forbedring af data om beskæftigelsen og ledigheden for at målrette politikken på området.

Det er afgørende, at kommunerne og den lokale befolkning deltager aktivt i at tilpasse den overordnede indsats på arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet til deres særlige behov ved udmøntningen af planen. For uden hensyntagen til regionale forskelle og vilje til at gribe de muligheder der er, blandt andet som led i den regionale udviklingsstrategi, kan målene ikke nås.

Arbejdsmarkedstiltagene herunder beskæftigelsesplanen skal ses i nær sammenhæng med reformerne på skatte-, bolig- og velfærdsområdet, som er beskrevet i afsnit 2.5.

2.3 Økonomisk vækst via en større privat sektor

En faldende arbejdsstyrke, nye væksterhverv og udviklingen i de traditionelle erhverv stiller krav om en målrettet indsats for omskoling og øget mobilitet på arbejdsmarkedet.

Egentlig økonomisk vækst kan ikke opnås med det nuværende uddannelses- og erhvervsgrundlag. Frem for alt er en betydelig forøgelse af eksporten nødvendig for at skabe holdbarhed i den økonomiske politik.

Mål:

At skabe egnede rammer, der medvirker til en mærkbar realvækst i den private sektor og bidrager til at skabe en betydelig vækst i eksporten også fra andre varer og tjenesteydelser end fra fiskerisektoren.

Arkivfoto

I det følgende gives en kort introduktion til de væsentligste indsatsområder på erhvervsområdet.

Nye erhvervsfremmetiltag

Naalakkersuisut nye erhvervsfremmestrategi fokuserer på de nye muligheder inden for vækst-erhvervene, ikke mindst råstofsektoren. Målet er blandt andet øget brug af lokal arbejdskraft i de nye væksterhverv og at fremme internationaliseringen af erhvervslivet.

I den nye erhvervsfremmestruktur fastsættes rammebetingelser for erhvervsudviklingen fra centralt hold og i forlængelse heraf er der udpeget fire hovedindsatsområder:

- **National turismefremme** – med fokus på markedsføring og branding, produktudvikling i samarbejde med regioner og destinationsselskaber, rådgivning om joint-ventures mellem grønlandske og udenlandske selskaber og bidrag til forbedring af turismens rammebetingelser.
- **National erhvervsfremme** – med fokus på vækstrådgivning til små og mellemstore virksomheder, kompetenceudvikling og sparring med regionale erhvervsfremmeenheder og bidrag til forbedring af erhvervslivets rammebetingelser.
- **Risikovillig kapital** – med fokus på at skabe flere vækstvirksomheder lettes adgangen til at finansiere gode projekter og forretningsmuligheder. Konkret vil dette ske via formidling af venturekapital og ved at stille sikkerhed for lån til vækstinitiativer i virksomheder.
- **Udvikling af råstofsektoren** – med fokus på specialiseret rådgivning og sparring for virksomheder i råstofsektoren. Formidle viden om krav, muligheder, certificering m.v.

Indsatsen er lagt ud til selskaber med fagekspertise på de enkelte områder. Selskaberne samarbejder med relevante parter, herunder erhvervslivet, kommunernes erhvervsfremmeenheder og selvstyret for at nå de mål, der er formuleret i de respektive strategier for områderne.

For at forbedre erhvervslivets muligheder for vækst planlægger Naalakkersuisut at udmønte yderligere vækstinitiativer for Inatsisartut til efterårssamlingen 2012.

Ny turismestrategi

Naalakkersuisut har fremsat en National Turismestrategi 2012 – 2015. Naalakkersuisut ser store muligheder for at forøge antallet af turister. Strategien har blandt andet fokus på, hvordan de en-

kelte regioner kan realisere deres særlige potentialer. Strategien skal også sikre bedre dokumentation af antallet af turister og af, hvad turismen bidrager med til økonomien og beskæftigelsen.

Naalakkersuisuts turismestrategi indeholder følgende mål for turismeudviklingen:

- Vækst i antallet af turister i Grønland på 5 % på krydstogt og 10 % i landbaseret turisme.
- Vækst i antallet af beskæftigede (årsværk) i turismen på 5 %.
- Vækst i turismen svarende til en øget indtjening på 5 %.

En ny lov om koncession inden for turismebranchen skal muliggøre udnyttelse af kommercielle muligheder. Loven er en forudsætning for, at turismens operatører vil foretage langsigtede investeringer, da en koncession giver mulighed for at opnå eneret i en afgrænset periode til udvalgte aktiviteter på nærmere bestemte geografiske områder. Disse aktiviteter vil betyde øget omsætning og beskæftigelse.

Igangsættelse af storskalaprojekter og råstofprojekter

Naalakkersuisut ønsker at udvikle råstof- og storskalasektoren til at blive et veletableret erhvervsområde, der skal bidrage væsentligt til, at Grønland bliver mere økonomisk selv bærende. Målet er at skabe forudsætningerne for, at vi på sigt har mellem 5 og 10 aktive miner, hvoraf mindst 2 kan betegnes som storskalaprojekter.

Landskassen har ikke en størrelse, hvor vi selv kan løfte investeringer i milliardklassen. Hvis vi ønsker at udvikle vores samfund i denne retning, kræver det derfor, at vi kan tiltrække private investorer. Vi skal derfor overveje, hvilke rammevilkår vi kan og vil tilbyde for at tiltrække private investeringer.

Naalakkersuisut fremlagde på forårssamlingen 2012 en redegørelse om rammevilkår for realisering af storskalaprojekter. Her var konklusionen, at stabile rammebetingelser omfatter effektiv og kompetent myndighedsbehandling, løbende sammenligning og tilpasning af skatte- og afgiftssystemer i forhold til andre relevante lande, og en løbende indsats for at øge virksomheders og medarbejderes kompetencer i forhold til råstofaktiviteter.

Dette skal sammen med, at der gennemføres nye udbudsrunder hvert 2. – 3. år sikre, at investeringerne i efterforskning efter olie og gas fastholdes på højt niveau, for at fremme muligheden for, at der gøres et kommercielt olie- og gasfund inden 2025¹. Samtidig skal vi have en miljø- og sikkerhedsmæssig profil i forbindelse med efterforskningsboringer, der er blandt de højeste i verden.

Det er Naalakkersuisuts mål, at mere end 50 % af alle ansatte i råstofsektoren er lokal arbejdskraft, og lokale virksomheder bliver kompetente og konkurrencedygtige underleverandører til råstofsektoren. Det er en forudsætning for, at udviklingen kommer samfundet til gavn.

Naalakkersuisut forbereder på den baggrund et forslag til en samlet vækstpakke vedrørende rammevilkår for realisering af storskalaprojekter, der planlægges fremlagt på efterårssamlingen 2012.

---

¹ De direkte effekter heraf vil i givet fald først rigtig gøre sig gældende efter 2025. Dels er der endnu ikke gjort kommercielt interessante fund, dels vil et eventuelt fund tage lang tid at bringe frem til egentlig produktion. Derfor er der ikke i 2025-planen indregnet mulige effekter af et eventuelt fund.

Vækstpakken består blandt andet af:

- Forslag til Inatsisartutlov om bygge- og anlægsarbejder ved storskala-projekter.
- Forslag til Inatsisartutlov om næring.
- Forslag til Inatsisartutlov om ændring af Inatsisartutlov om mineralske råstoffer og aktiviteter af betydning herfor (Råstofloven).
- Forslag til principbeslutning om ændring af vandkraftloven for at fjerne investeringshæmmende elementer i den gældende lovgivning.
- Forslag til Inatsisartutbeslutning om, at Inatsisartut tilslutter sig, at Naalakkersuisut kan fortsætte drøftelser om et muligt vandkraftsbaseret aluminiumsprojekt ved Maniitsoq ud fra en række principper om rammevilkår for den potentielle private investor.

Fiskeri og fiskeindustri

Arbejdet med at modernisere fiskerierhvervet vil fortsætte i de kommende år. Målet er at opnå større indtjening for dem, som er i erhvervet og sikre, at erhvervet kan bidrage med en fair andel af indtjeningen i form af ressourcerenteafgift på alle væsentlige arter i fiskeriet. I forlængelse af dette, skal det sikres, at den frigjorte arbejdskraft får beskæftigelsesmuligheder indenfor andre erhverv.

Naalakkersuisut vil i det videre arbejde med revision af fiskeriloven behandle følgende emner:

1. Bestemmelse om restriktion på ejerskab.
2. Landingspligten.
3. Løsning af generationsskifteproblematikken.
4. Indførsel af ressourcerentebeskatning på alle væsentlige arter i fiskeriet.
5. Sondringen mellem kystnært og havgående fiskeri.
6. Bestemmelser om kvoterettigheder.

Der skal samtidig skabes bedre lovgivningsmæssige rammer for at stille krav til fiskerilicenser om brug af lokal arbejdskraft og lokale virksomheder. Dette kan eventuelt ske efter inspiration fra den model, som anvendes på råstofområdet ved licensudstedelser – de såkaldte IBA-aftaler. Disse har vist sig som et godt redskab til at identificere fælles mål og initiativer for at nå disse mål mellem erhvervet og det offentlige.

Naalakkersuisut finder det meget vigtigt, at 2. fase af fiskerilovgivningsarbejdet gennemføres i tæt samarbejde med erhvervet.

Naalakkersuisut vil igangsætte initiativer til at forøge selvforsyningen. Herunder skal der arbejdes på at øge disse erhvervs konkurrenceevne og lade den offentlige indkøbsstrategi omfatte produkter fra fiskeri, fangst og landbrug.

2.4 Effektivisering af den offentlige sektor

Det nuværende offentlige forbrug er uforholdsmæssigt stort og problematisk i forhold til at kunne gøre Grønland konkurrencedygtigt. Som nævnt skal væksten ske i den private sektor, mens den offentlige sektor reduceres i takt med, at der bliver færre erhvervsaktive.

Udvikling af en effektiv offentlig sektor skal bygge på følgende fire grundprincipper:

- Gennemsigtighed.
- Borgerorientering, hvor borgeren både har pligter og rettigheder.
- Høj kvalitet i opgaveløsningen, og et ambitionsniveau tilpasset landets økonomiske formåen.
- Klar afgrænsning af, hvad den offentlige sektor varetager. Fokus på kerneydelser, mens støttefunktioner som eksempelvis kantinedrift, vaskeri mv., kan overlades til den private sektor, hvis der er et marked for dette.

Udfordringen består i at organisere den offentlige sektor hensigtsmæssigt og skabe social tryghed, gode udviklingsmuligheder for borgerne og velegnede, stabile rammebetingelser for virksomhederne.

Der skal gennemføres en ny vurdering af, hvilke opgaver den offentlige sektor varetager. I dag er den offentlige sektor i form af selvstyrets, kommunernes og de offentligt ejede selskabers aktiviteter, meget dominerende i økonomien. En mindre offentlig sektor vil forøge gennemsigtigheden, og det politiske og administrative niveau kan fokusere indsatsen på kerneopgaver.

Reduktionerne i omfanget af den offentlige sektor forventes ikke at føre til øget ledighed. Reduktionen i antallet af ansatte vil blandt andet ske via naturlig afgang. Hertil kommer, at antallet af personer i den potentielle arbejdsstyrke som følge af den aldrende befolkning vil falde i de kommende år.

Et moderniseringsprogram skal forberede den offentlige sektor til at løse fremtidens opgaver på effektiv vis. Det kræver en god styring af de samlede offentlige udgifter og en bedre organisering af opgave-varetagelsen. Samtidig skal tilskudspolitikken gennemgås kritisk. Der skal ske en fortsat effektivisering af driften af den offentlige sektor, der tager hensyn til behovet for at opretholde offentlige kerneydelser.

Effektivisering gennem en forøgelse af produktiviteten kan gøre det muligt både at opretholde de væsentligste serviceydelser på samme niveau og nedbringe omkostningerne forbundet med at producere serviceydelserne. Dette kræver blandt andet, at der arbejdes mere strategisk og målrettet med brug af ny teknologi, kompetenceudvikling i den offentlige sektor for ledere og medarbejdere, forbedring af trivsel og arbejdsmiljø, nedbringelse af sygefravær og indførelse af offentlige indkøbspolitikker. Det er afgørende at få forbedret økonomistyringen i den offentlige sektor, herunder at måle resultaterne af både den daglige drift og af kommende reformarbejder. Sammen med kommunerne skal der derfor sikres bedre effektmåling og forbedrede data for at sikre det nødvendige beslutningsgrundlag.

Som led i moderniseringen af den offentlige sektor skal der også skabes en entydig rolle- og an-

svarsfordeling mellem kommunerne og Selvstyret. Det skal blandt andet ske med inspiration fra de overordnede principper i Strukturudvalgets betænkning fra 2005.

Den kommende offentlige struktur skal:

- Etablere en bedre og mere effektiv borgerbetjening
- Højne retssikkerheden
- Lette adgangen til det offentlige

Følgende forudsætninger lægges til grund:

- Det offentlige system skal tættere på borgeren
- Borgeren skal have større mulighed for selvbetjening ved brug af telekommunikation
- Der etableres et sammenhængende offentligt IT-system på tværs af kommuner og Selvstyre
- Forenkling af lovgivning og administration
- Øget faglighed og uddannelse af ansatte i kommunerne
- Lokale servicecentre, hvor borgeren har adgang til hele den offentlige administration.

Det er i udgangspunktet en betingelse for udlægning af opgaver fra Selvstyret til kommunerne, at alle fire kommuner kan dokumentere, at deres modtageapparat og dermed hele den kommunale sektor er indrettet, så kommunerne kan løse de nye opgaver ud fra ovennævnte principper.

Naalakkersuisut vil optimere organiseringen af den offentlige sektor i samarbejde med kommunerne. På en række områder er der allerede sket meget siden strukturreformen, mens der på andre områder fortsat er et stort arbejde at gøre, for at føre reformerne ud i livet.

2.4.1 De offentligt ejede selskaber

De helt eller delvist selvstyrejede aktieselskaber omfatter en væsentlig del af erhvervslivet i Grønland. Mange indtager en dominerende rolle på deres respektive markeder. Naalakkersuisut har med ejerskab og regulering af disse selskaber en stor indflydelse på erhvervsudviklingen.

Naalakkersuisut vil med afsæt i principperne i redegørelsen om ejerskabsforhold og udvikling af de helt eller delvist selvstyrejede aktieselskaber fra 2011 tage stilling til selskabernes videre overordnede udvikling, ejerskabet til disse og eventuelle privatiseringstiltag. Naalakkersuisut har sikret en klar adskillelse af ejer- og myndighedsrollen og anlagt en strategisk tilgang til ejerskabet. Det har givet en professionel udvikling i selskaberne med positive regnskabsresultater til følge, som blandt andet bygger på udpegning af kompetente bestyrelser og udstikning af klare overordnede mål for selskaberne. Effektiviseringen har krævet en trimning af virksomhederne og dermed en nødvendig personalemæssig reduktion. Denne udvikling må forventes at fortsætte og stiller derfor også krav om at føre en aktiv beskæftigelsespolitik.

Som følge af det eksisterende bosætningsmønster og de deraf følgende store krav til infrastrukturen, varetager det offentlige vigtige opgaver, der i andre lande typisk vil være varetaget af private selskaber. Det bunder dels i et fortsat bredt politisk ønske om at kunne opretholde et rimeligt

serviceniveau i forhold til infrastruktur og forsyning på steder og områder, hvor der er begrænset basis for konkurrence og kommerciel drift, dels behovet for at disse ydelser leveres effektivt og uden politisk detailstyring. Det er samtidig nødvendigt fortsat at erkende, at serviceniveauet ikke er eller kan være det samme i hele landet. Reelt er dette hverken praktisk eller økonomisk muligt. Naalakkersuisut ønsker en diskussion af, hvad de offentlige kerneydelser bør være.

I selskaber med monopollignende status er et fokus på omkostnings- og serviceudviklingen af ekstra stor betydning. Eventuelle unødige omkostninger og ineffektiv drift vil påvirke borgenes og andre virksomheder negativt og dermed landets konkurrenceevne. Også i selskaberne ønsker Naalakkersuisut en behersket pris- og lønudvikling. En eventuel reallønsfremgang bør hænge direkte sammen med en produktivitetstigning.

Naalakkersuisut vil i de kommende år sammen med selskabernes bestyrelser arbejde med formulering af klarere mål for de enkelte selskaber, spørgsmål om løndannelse, kapitalstruktur, udbyttepolitik og det fortsatte ejerskab eller muligheden for at privatisere virksomheder eller dele deraf.

Ejerskabet har historisk vist sig at være risikabelt, og Naalakkersuisut vil derfor holde nøje øje med gældsudviklingen i selskaberne og have løbende dialog med bestyrelserne herom.

2.4.2 Digitalisering af det offentliges opkrævninger

Hver gang betalingsdygtige borgere vælger ikke at betale deres regner til det offentlige, tærer det på vores fælles kasse. Ubetalte regninger er et problem for finansieringen af den offentlige sektor. Restancerne til det offentlige er vedvarende steget igennem flere år. Fra 2008 til 2010 voksede restancemassen med ca. 20 % fra 930 mio. kr. til 1,1 mia. kr. Efter afskrivninger af forældede og uerholdelige restancer er restancemassen pr. januar 2012 nedbragt til 860 mio. kr., hvoraf de to største poster er A-skatter og underholdsbidrag. Ca. 45 % af borgerne er registreret som skyldnere.

Det nuværende system giver mulighed for inddrivelse, når restancerne er opstået. Men systemet kan ikke forhindre at restancerne opstår. Dertil kommer, at systemet er ressourcemæssigt krævende og administrativt tungt. Af den samlede gæld på 860 mio. kr. anslås det, at kun 20 % (172 mio. kr.), kan inddrives. Det betyder, at 80 % (688 mio. kr.), må forventes at skulle afskrives. De restancer, der afskrives, skal dækkes af andre over skatten.

Naalakkersuisut ønsker at forenkle og effektivisere det offentliges opkrævningssystem, forebygge restancer, begrænse gæld til det offentlige og lette borgernes hverdag. Til dette formål foreslås etableret et automatisk system til opkrævning af fordringer det offentlige har hos borgerne, kaldet llangaassivik. Det er hensigten, at alle udbetalinger til borgerne vil komme til at foregå via llangaassivik, som sørger for, at regningerne til det offentlige betales. Systemet indrettes, så det ikke kan opkræve et højere beløb, end at der er penge til køb af mad, tøj og andre fornødenheder. For de borgere, der allerede benytter betalingservice, vil llangaassivik ikke betyde en nævneværdig ændring, idet betalingerne fortsat vil foregå automatisk. Det vil få størst betydning for borgere, som kan betale deres regninger, men ikke gør det til tiden.

Naalakkersuisut vil udarbejde en nærmere vurdering af de økonomiske og retssikkerhedsmæssige problemstillinger forinden en etablering deraf for at have det nødvendige beslutningsgrundlag.

2.5 Reformen på skatte-, bolig- og velfærdsområdet

Naalakkersuisut forbereder et gennemgribende reformarbejde på skatte-, bolig- og velfærdsområdet.

Reformer af skatte- og boligområderne skal kædes sammen med ændringerne af velfærdsydelserne. Reformen af disse 3 områder skal hver for sig og i samspil:

- Understøtte en holdbar finanspolitik.
- Medvirke til at effektivisere den offentlige sektor.
- Tilskynde den enkelte borger til at arbejde og være selvforsørgende samtidig med, at personer med behov for hjælp fra det offentlige sikres rimelige levevilkår.
- Sikre konkurrencedygtige investeringsvilkår.
- Reducere fattigdom.

Naalakkersuisut ønsker en bred forankring af den samlede reformproces. Derfor vil de konkrete reformer indgå i trepartsdrøftelserne med arbejdsmarkedets parter. Naalakkersuisut ønsker tilsvarende et tæt samarbejde med kommunerne om de fælles interesser for at få gennemført de nødvendige reformer. Naalakkersuisut finder det også væsentligt at indgå i dialog med befolkningen om reformplanerne.

2.5.1 Reformen på skatteområdet

Naalakkersuisut foreslår, at skattesystemet ændres. Skatter og afgifter er nødvendige for at finansiere velfærdssamfundet. De sikrer vores velfærdsmodel, og samtidig har skatter og afgifter en effekt på holdninger og adfærd. Derfor skal skattesystemet indrettes, så det sikrer tilstrækkelig finansiering af velfærden og giver incitament til aktiviteter, der understøtter de øvrige reformer.

Ved at forenkle skattesystemet øges gennemsigtigheden til gavn for borgernes retssikkerhed, ligesom incitamentet til skattetækning reduceres. Samtidig vil det medføre en administrativ forenkling, der frigiver ressourcer til det øvrige velfærdsområde.

Der skal ske en udbredelse af skattebasen, så flere ting bliver beskattet. Det gør Landskassen mindre sårbar, når enkelte skattekilder bliver mindre. Herunder bliver der antageligt færre til at betale indkomstskat, uagtet at faldet i arbejdsstyrken søges modvirket gennem indsatser for at øge deltagelsen på arbejdsmarkedet. Derudover vil en udbredelse af skattebasen sikre, at alle betaler en rimelig andel af alle indtægter og ydelser til fællesskabet. Det medfører også, at nogle skatter skal være mindre.

Det er Naalakkersuisuts klare mål at gøre det attraktivt at arbejde. Når arbejde og uddannelse er nøglen til øget lighed og økonomisk holdbarhed, er det ulogisk, at den største skattebyrde ligger på skat på arbejde. I stedet skal skattesystemet understøtte reformerne på uddannelses- og arbejdsmarkedsområdet samtidig med, at der sker (øget) beskatning af spekulation i aktier og ejendomme, belastning af miljøet og udnyttelse af fælles ressourcer. Derfor foreslår Naalakkersuisut en mindre skatteomlægning allerede fra 2013, som sænker indkomstskatten med 1 %. Den ene procent vil ikke i sig selv løse beskæftigelsesproblemerne, men vil sammen med blandt andet en ledighedsindsats sætte gang i en udvikling, hvor flere kommer i arbejde. Der lægges i denne plan op til at skatten på arbejde fra 2016 er 38,75 %. Dette tal er som alt andet i denne redegørelse et emne for forhandling. Naalakkersuisut vil også se på mulighederne for beskæftigelsesfradrag og andre løsninger, der

skal sikre et robust og rimeligt skattesystem. Men udgangspunktet for forhandlingerne skal være et skattesystem, der understøtter målet om øget lighed og det øvrige reformarbejde. Mere konkret indebærer Naalakkersuisuts forslag:

- Generelle regelforenklinger for at gøre skattesystemet mere robust og nemmere at administrere.
- Udvidelse af skattegrundlaget og ensartet beskatning af lignende indkomster.
- Ensarterede skattesatser for personer og selskaber².
- Afskrivningsregler for selvstændige og selskaber normaliseres.
- En højere andel af ressourcerenten skal tilfalde det offentlige.
- Personalegoder og andre lavt beskattede eller skattefrie indkomster beskattes på markedsniveau.
- Miljøafgifter skal bruges som instrument til at fremme et bedre miljø.
- Effektivisering af skatteadministrationen via øget digitalisering og kompetencer.

Naalakkersuisut forventer ud fra denne tidsplan blandt andet at fremsætte følgende reformforslag:

Fase I - EM 2012: Skatteomlægning.

- Nedsat skat på arbejde, reduktion af rentefradragsret, ændring af afskrivningsregler m.v.

Fase II - 2013: Reform af pensionsområdet og af kapitalbeskatningen.

- Fremtidssikring af pensionssystem, så der tages højde for gradvis øget levetid, af beskatning af pensioner i Grønland af indkomster optjent her i landet, m.v. Ensartet beskatning af forskellige former for kapitalindkomster for at sikre en bredere skattebase og et mere robust skattesystem.

Fase III - 2014 og 2015: Reform af de sociale ydelser, boligområdet og skatteområdet.

- Sikre incitamenter til at arbejde ved at fjerne fattigdomsfælder i skatte- og sociallovgivningen.
- Stor reduktion i skat på arbejde og kostægte priser på boligområdet samt øget boligsikring.

2.5.2 Ulighed i beskatning og service

Der er stor ulighed i forhold til forskellig beskatning og service imellem kommunerne. I 2011 er der en forskel på tre procentpoint i skatteprocenterne mellem kommunerne. Det skyldes ikke, at serviceniveauet hos kommunerne med en høj skatteprocent er markant større end hos de øvrige kommuner. Derimod er de økonomiske og geografiske forudsætninger ikke de samme i de fire kommuner. Igennem udligningsordningen sikres en vis udligning mellem stærke og svage kommuner.

Tabel 1 viser, at der eksempelvis er meget stor ulighed mellem rådighedsbeløbet for forskellige familietyper, som bor i den billigste henholdsvis dyreste kommune som følge af forskelle i kommunale skatteprocenter og børnepasningsatser.

² Naalakkersuisut vil i det videre arbejde også tage stilling til selskabsskattens størrelse, herunder sikre at skattesystemet samlet set er konkurrencedygtigt. Der er derfor ikke på nuværende tidspunkt indregnet mulige effekter fra ændringer i selskabsskatten i reformernes virkning på den økonomiske holdbarhed.

Tabel 1: Så meget mindre har forskellige familietyper i en dyr kommune ift. en billig kommune efter skat og servicetilbud

Forskellige familietyper i lejebolig				
Familietype	Bruttoindkomst	Forskel i rådighedsbeløb	Forskel i børnepasning	Forskel i skat
Enlig SIK ufaglært med 1 barn i 50 m ² bolig	181.017	-3.789	-98	-3.691
Enlig HK (kontorfuldmægtig) uden børn i 50 m ² bolig	260.683	-6.080	0	-6.080
Enlig DJØFER, fuldmægtig med 1 barn i 50 m ² bolig	350.124	-9.688	-924	-8.764
SIK par ufaglært med 1 barn i 50 m ² bolig	362.035	-8.305	-924	-7.381
SIK par faglært med 2 børn i 75 m ² bolig	443.104	-11.338	-1.525	-9.813
Par, lærer og pædagog med 1 barn 75 m ² bolig	490.157	-12.582	-1.357	-11.225
Fiskerfamilie (havgående fiskeri, hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 75 m ² bolig	620.000	-17.360	-2.240	-15.120
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 75 m ² bolig	747.746	-18.952	0	-18.952
SIK par faglært med 2 børn i 100 m ² bolig	443.104	-11.338	-1.525	-9.813
Par, lærer og pædagog med 1 barn 100 m ² bolig	490.157	-12.582	-1.357	-11.225
Fiskerfamilie (hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 125 m ² bolig	620.000	-17.360	-2.240	-15.120
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 125 m ² bolig	747.746	-18.952	0	-18.952

Anm: Den dyreste kommune har en skatteprocent på 45 %, den billigste kommune på 42 %. Børnepasningstakster er de gældende for 2012. Kommuneqarfik Sermersooq er brugt som eksempel på en billig kommune, mens Kommune Kujalleq er en dyr kommune (Qaasuitsup Kommunia er på næsten samme niveau). Qeqqata Kommunia ligger midt mellem den billige og den dyre kommune. Bilagstabel 8 indeholder en oversigt over forskellen i skattebetalinger og børnepasning i de 4 kommuner.

Naalakkersuisut finder det uhensigtsmæssigt, at der er så store forskelle i kommunernes forudsætninger for at tilbyde basale offentlige ydelser og service. Naalakkersuisut ønsker en langtidsholdbar løsning på den nuværende uens behandling af landets borgere og kommuner.

Derfor overvejer Naalakkersuisut at foreslå ændringer i udligningsordningen mellem kommunerne, i bloktilskudssystemet og i beskatningsretten. Det vil indgå som et centralt element i kommende forhandlinger om et nyt budgetsamarbejde med kommunerne. Udgangspunktet for Naalakkersuisut er et ønske om at have et simpelt skattesystem med én samlet skatteprocent for hele landet. Det vil øge ligheden mellem kommunerne og borgerne. Hertil kommer, at eventuelt bortfald af kommunernes udskrivningsret vil give administrative besparelser, som i den sidste ende vil komme borgerne til gode.

2.5.3 Omlægning af beskatningen af pensioner

I dag bliver mange af de pensionsmidler, vi indbetaler her i landet, beskattet i andre lande. Det skyldes, at beskatningen sker ved udbetaling og ikke indbetaling. På grund af den store mobilitet indenfor Rigsfællesskabet er der mange, som ikke bor her i landet, når deres pension skal udbetales. Konsekvensen er, at vi eksporterer skatteindtægter ud af landet.

Derfor foreslår Naalakkersuisut, at beskatningen af pensioner fremover sker ved indbetalingen fremfor udbetalingen. For den enkelte har det ingen konsekvenser for det beløb, der bliver udbetalt. For Landskassen og kommunerne har det positive effekter.

Med henblik på at lette den fremtidige administration af pensionsudbetalinger, kan det i forbindelse med en fremrykning af pensionsudbetalinger besluttes at gennemføre en engangsbeskatning af de grønlandske pensionskasser. Herved bliver alle fremtidige pensionsudbetalinger fra disse kasser skattefrie. Provenuet fra en sådan engangsbeskatning vil kunne anvendes til investering i kol-

legiekapacitet, andre relevante uddannelses tiltag eller lignende formål, der kan bidrage til at sikre en holdbar økonomisk udvikling.

Det må forventes, at der vil være behov for en indfasning af ændringerne, så arbejdsmarkedets parter m.v. får mulighed for at tilpasse eventuelle overenskomster og lignende. Naalakkersuisut vil inddrage pensionskasser, pengeinstitutter og andre vigtige interessenter forud for fremsættelse af konkrete reformforslag på området.

2.5.4 Ressourcerentebeskatning

Naalakkersuisut vil øge samfundets andel af afkastet fra udnyttelsen af vores fælles naturgivne ressourcer. Disse er samfundets fælleseje og afkastet fra udnyttelsen af ressourcerne udgør ressourcerenten. Det offentlige kan ved at regulere vilkårene for den kommercielle udnyttelse og opkræve, ressourcerentebeskatning skabe en mere produktiv og bæredygtig værdiskabelse, og samtidigt sikre et højere samfundsøkonomisk afkast. Dette afkast vil komme både den enkelte og samfundet til gode.

Ressourcerentebeskatningen skal indrettes, så udnyttelsen og produktionen af ressourcen sker hensigtsmæssigt og effektivt. Det skal være økonomisk attraktivt at tage del i udnyttelsen. En ressourcerentebeskatning kan indrettes på forskellige måder og tage hensyn til erhvervets udviklingstrin.

På sigt er det målet at indføre ressourceafgift på alle betydende fiskearter i takt med, at erhvervet effektiviseres, så der skabes en større indtjening. Store dele af det havgående fiskeri er i dag i en så god forfatning, at dette er rimeligt og naturligt. Til gengæld er strukturproblemerne i dele af det kystnære fiskeri så store, at en indfasning af ressourcerentebeskatningen vil komme på et senere tidspunkt og i mindre omfang. Naalakkersuisut vil inddrage de vigtigste interessenter omkring fiskeriet i arbejdet med strukturændringerne.

Det er hele den grønlandske befolkning, som har ejendomsretten til de værdier, der er bundet i naturressourcerne i Grønlands undergrund, mens private selskaber skal lokalisere ressourcerne, udvinde dem og videresælge dem. Overordnet bør ressourceafgiften på råstofområdet indrettes, så gevinsten fordeles efter en rimelig fordelingsnøgle mellem landskassen og de private selskaber, der står for eftersøgning og udvinding af ressourcerne. Desuden bør afgiften ikke påvirke incitamentet til eftersøgning og udvinding af råstoffer i en uheldig retning.

Naalakkersuisut agter at videreføre den ressourceafgiftspolitik, som har været ført gennem en længere årrække. Det er vigtigt, at man går frem på kvalificeret vis og udviser stabilitet, så udenlandske investorer kan få den fornødne tillid til investeringsvilkårene her i landet. Beskatningen tilpasses efterfølgende, når der er grundlag for det.

2.5.5 Miljøafgifter

I Grønland udgør miljøafgifter en beskedent del af de samlede offentlige indtægter. Især energiafgifter på produkter til energifremstilling, indførelsesafgift på motorkøretøjer og emballage samt en motorafgift tager sigte på at regulere borgernes og virksomhedernes adfærd med henblik på en mere bæredygtig udvikling. Miljøafgifter skal udbredes for at understøtte en bæredygtig udvikling. Der skal i udformningen tages hensyn til de sociale effekter, idet afgifter som udgangspunkt rammer de svageste grupper hårdest.

Indtægterne fra en miljøafgift medvirker som hovedregel til at dække velfærdssamfundets generelle udgifter eller dække udgifter relateret til miljøet, som eksempelvis affaldshåndtering.

2.5.6 Boligområdet

En ordentlig bolig er forudsætning for et godt liv. Derfor skal boligpolitikken understøtte, at folk kan få adgang til en god bolig, hvor de ønsker at bo. Omvendt er det ikke en forudsætning, at boligen skal være delvist finansieret af Landskassen.

Der er i mange store byer mangel på boliger, samtidigt med at folk ikke kan komme af med deres bolig andre steder. Dette er ikke holdbart hverken for den enkelte eller for samfundsøkonomien. Hertil kommer det problem, at mange boliger er for dårligt vedligeholdt, fordi huslejeniveauet ikke afspejler omkostningerne til vedligehold. Dårligt vedligeholdte boliger udgør en sundhedsrisiko for lejerne, og der er store økonomiske udfordringer ved at reovere og sanere boliger i forfald.

Der anvendes i dag mere end 400 mio. kr. om året på at give støtte til boliger, men kun en fjerdedel anvendes målrettet til de svageste gennem boligsikring. Naalakkersuisut mener ikke, at det er rimeligt, at vellønnede får tilskud til nye ejerboliger, mens de svageste bor i dårligt vedligeholdte boliger. Vi skal i stedet anvende midlerne på boligområdet målrettet, så de løser de problemer, vi står overfor:

- Mangel på boliger, hvor der er størst efterspørgsel.
- Familier med lave indkomster skal fortsat have råd til anstændige og tidssvarende boliger.
- Højindkomstgrupperne, der ønsker egen bolig, tilskyndes til at boligforsyne sig selv på markedsvilkår.

Som beskrevet i afsnittet om skatteomlægning, skal der være en rimelig beskatning af alle områder, herunder også boligområdet, hvor folk i ejerboliger gennem rentefradraget modtager et indirekte skattefinansieret tilskud. Derfor foreslås rentefradraget gradvist nedsættes, hvilket også er i tråd med hensigten om at anvende tilskudsmidler til de, der har størst behov.

Naalakkersuisuts udgangspunktet for reformerne af boligområdet vil være:

- Indirekte subsidiering nedsættes gradvist, mens boligsikringen tilpasses så mennesker med en lav- eller lav middelindkomst fortsat har mulighed for at bo i en selvstændig bolig.
- Kapitalafkastkravet i nye udlejningsboliger skal afspejle de reelle omkostninger. I de eksisterende lejeboliger forhøjes kapitalafkastet med en gradvis indfasning over en årrække.
- Muligheden for offentlige rente- og afdragsfrie lån begrænses og omlægges, så de bliver mere målrettede, alternativt udfases, så alle har mulighed for at omstille sig. Der gennemføres en evaluering af brugen af rente- og afdragsfrie lån på boligområdet til brug for forberedelsen af den kommende reform.
- I områder, hvor der ikke er adgang til kreditforeningslån, kan det offentlige vælge at stille lån med renter og afdrag til rådighed, men først efter en almindelig kreditvurdering af boligkøberne af en bank.
- Værdien af vakantboliger skal beskattes, idet gratis husleje ved at bo vakant er et indkomstilskud
- Huslejen i offentlige personaleboliger skal gøres kostægte. Naalakkersuisut ønsker at skabe fundamentet for generelt at udfase personaleboligbegrebet. Det kræver, at boligforsyningen har nået et mere passende niveau end tilfældet er i dag med bedre sammenhæng mellem udbud og efterspørgsel i de største byer. Naalakkersuisut forventer, at de selvstyrejede aktieselskabers politik på personaleboligområdet løbende tilpasses til at følge selvstyrets politik.

2.5.7 Målretning af velfærdsydelse

Arbejde og uddannelse er sammen med boliger og familien rammerne om vores liv. Det er på disse områder, at vi for alvor kan fremtidssikre velfærdssamfundet og inddrage alle aktivt i samfundet.

Men der vil altid være situationer, hvor vi har brug for hjælp fra det offentlige. Vi har derfor en række velfærdsydelser, der spænder et sikkerhedsnet ud under os. Det er blandt andet alderspension, førtidspension, revalidering, offentlig hjælp, arbejdsmarkedsydelse og uddannelsesstøtte, som vi skal målrette, så de hjælper de som har behov, uanset om behovet skyldes alder, sygdom eller sociale problemer. Samtidig skal de indrettes, så de giver mulighed for at være en del af samfundet. Velfærdsydelser skal ikke bidrage til at låse folk fast udenfor arbejdsmarkedet.

Generelt servicetjek af velfærdsydelserne

Naalakkersuisut finder det afgørende, at det kan betale sig at arbejde og være selvforsørgende. Velfærdsydelserne skal målrettes til dem, som har størst behov. En større grad af selvforsørgelse vil have en positiv indvirkning, ikke blot på den økonomiske velstand og den sociale samhørighed i samfundet, men også på den enkelte borgers sociale og økonomiske situation.

Derfor ønsker Naalakkersuisut en grundig gennemgang af serviceydelserne i de kommende år. Denne gennemgang skal også bruges til at sørge for, at tildelingen af velfærdsydelserne foregår mere ensartet end i dag og efter gennemskuelige systemer. Mere gennemskuelige systemer vil gavne borgerne og give mulighed for større retssikkerhed. Samtidig vil det lette administrationen af reglerne.

Naalakkersuisuts reformer af velfærdsområdet har følgende udgangspunkt:

- Tildelingen af velfærdsydelse skal være regelbaseret for at sikre en mere lige behandling af borgerne og styrke retssikkerheden.
- Velfærdsydelse skal være baseret på et ret- og pligt-princip. Retten til at modtage velfærdsydelse skal kobles med en pligt til at påtage sig beskæftigelse, uddannelse eller lignende for dem som kan.
- Velfærdsydelse skal reguleres i forhold til generelle prisstigninger (reguleringspristallet) for at bevare købekraften.
- For at sikre gennemsigtighed, ligestilling og målretning skal alle velfærdsydelse udmåles på samme indkomstgrundlag, og der skal være klare og ensartede regler om tilbagebetaling.
- Der skal gennemføres en indeksering af pensionsalderen.

Incitamentet til at arbejde

Sammen med bolig- og skattepolitikken skal velfærdsydelse indrettes, så det altid kan betale sig at tage et arbejde. Undersøgelser har vist, at det i en del tilfælde er økonomisk mere fordelagtigt at modtage velfærdsydelse end at arbejde. Undersøgelser har også vist, at der i enkelte tilfælde udbetales velfærdsydelse til borgere, som kan klare sig selv. Skatte- og Velfærdskommissionen har blandt andet påvist, at der i 2008 er udbetalt offentlig hjælp til personer, som sammen med deres ægtefælle eller registrerede partner har en årsindkomst på mere end 600.000 kr.

Omvendt er der ikke sikkerhed for, at alle der har behov for hjælp, modtager de velfærdsydelse, de er berettiget til. Det hænger blandt andet sammen med, at nogle af ydelse tildes efter skønmæssige kriterier. Det medfører stor administration, og giver mange klager. Derfor skal reglerne tilrettes, så de der får hjælp også er de, som har brug for den, mens den resterende del af befolkningen gives mulighed for at klare sig selv.

Målretning af alderspensionen

Målet med pensionsområdet er overordnet set at sikre fremtidens pensionister en ordentlig pension, som de kan leve af og at begrænse de fremtidige offentlige udgifter til pensioner.

Det kræver, at vi hver især selv medvirker til at spare op til vores pension. Ligeledes skal det overvejes om pensionister skal have øget mulighed for at arbejde, uden der sker reduktion af deres pension. Dette kan ske i takt med, at arbejdsstyrken reduceres, hvis det kan indrettes på en måde, der er holdbar for de offentlige kasser. Naalakkersuisut vil inddrage spørgsmålet i kommende reformer på pensionsområdet.

En positiv del af samfundsudviklingen er, at vi lever længere. Sammen med en forbedret sundhed gør det os også i stand til at arbejde længere. I år 2030 forventes den gennemsnitlige levealder at være 74 år for kvinder og 70 år for mænd. Dette svarer til en stigning 2,5-3,5 år ift. middellevealderen i dag. Derfor foreslår Naalakkersuisut, at aldersgrænsen for alderspensionen hæves, i takt med at levetiden øges. Det vil ikke alene lette presset på Landskassen i form af færre udgifter og flere skatteindtægter. Det vil også bidrage til, at de enkelte bevarer deres tilknytning til arbejdsmarkedet frem for at blive tvunget til passiv forsørgelse.

Reform af førtidspensionerne

Blandt andet på grund af en manglende uddannelse med erhvervskompetence står alt for mange uden for arbejdsmarkedet og dermed uden for det fællesskab, som et arbejde giver. En del af disse risikerer at komme på førtidspension. Der skal kunne gives førtidspension til mennesker, som ikke kan forventes at komme ind på arbejdsmarkedet. Men førtidspension er derimod ikke løsningen for unge mennesker, som efter nogle år kan komme tilbage på arbejdsmarkedet, hvis de får hjælp til at få løst deres problemer.

Naalakkersuisut ønsker at gøre op med den nuværende praksis og etablere et system, hvor den enkelte førtidspensionists situation med passende mellemrum tages op til fornyet behandling igennem dialog mellem den enkelte og relevante fagfolk. Derfor ønsker Naalakkersuisut at gennemføre en reform af førtidspensionerne i forbindelse med kommende initiativer omkring det rummelige arbejdsmarked. Reformen vil blandt andet tage udgangspunkt i anbefalingerne i førtidspensionsredegørelsen fra 2008.

2.6 Fortsat råd til velfærd i 2025

Naalakkersuisut vil udvikle en stærkere økonomisk styring. Den økonomiske og finansielle krise i Europa er et advarselssignal om, hvad der sker, hvis der ikke i tide gennemføres reformer til at sikre dette. Velstand og velfærd for kommende generationer forudsætter en holdbar økonomi i en årrække fremover.

Med holdbar økonomi menes, at der er gennemsnitlig balance mellem offentlige indtægter og udgifter frem til år 2025.

For at vi kan opnå dette mål, skal vi skabe en holdbar økonomi, hvor der er balance imellem indtægter og udgifter i de offentlige finanser på både kort og lang sigt.

Netop det langsigtede perspektiv i udviklingen af en holdbar økonomi gør, at vi skal tage højde for de nye muligheder og udfordringer, der allerede nu kan erkendes på det lange sigt. Det er ikke nok alene at have et mål om at skabe balance på de offentlige budgetter for et enkelt år.

2.6.1 Udgiftslofter – fællesskab med kommunerne

Der har været en stigning i driftsudgifterne i både selvstyret og kommunerne gennem flere år. Det er uholdbart, når der samtidig er udsigt til færre indtægter og et stigende udgifter til kerneområder som ældrepleje og sundhed. Der er behov for at få løst de strukturelle problemer, der får udgifterne til at stige. Derfor ønsker Naalakkersuisut, at det bliver indført bindende flerårige udgiftslofter for driftsudgifterne i både selvstyret og kommunerne.

Det vil sikre øget fokus på politiske prioriteringer og budgetdisciplin. Det er vigtigt, at der tages stilling til, hvordan udgifterne skal fordeles mellem selvstyre og kommuner. Målet skal være en effektiv opgaveløsning, og ikke en flytning af problemer imellem forskellige kasser.

Ændrede udgiftsbehov inden for et område skal ledsages af samtidige forslag til omprioriteringer.

Indførelse af budgetlofter betyder også, at hvis der skal hjemtages ansvarsområder fra Danmark, skal de øvrige udgiftslofter sænkes tilsvarende.

Kommunerne og selvstyret har et fælles mål i at skabe et stærkere og mere forpligtende samarbejde, som kan fremtidssikre økonomien både i kommunerne og i selvstyret.

Der skal laves en ny budgetsamarbejdsaftale med kommunerne, som ud over udgiftslofter skal tage højde for udviklingen i befolkningssammensætningen. Som led i dette arbejde skal der ske en bedre styring af den offentlige økonomi gennem en effektiv opgavevaretagelse og skabes mere lige vilkår for borgerne og kommunerne. Der skal skabes en klarere og mere entydig ansvarsfordeling for de områder, selvstyret og kommunerne varetager.

2.6.2 Fortsat behov for nye investeringer

Vi kan ikke blot spare os ud af vore strukturproblemer. Tværtimod er der indsatsområder, der kræver forøget opmærksomhed og nye investeringer. Vi skal hele tiden sikre, at rammebetingelserne for personer under uddannelse og for erhvervslivet videreudvikles. Med gælds- og investeringsstrategien er der nu fastlagt nedenstående principper for optagelse af ny gæld. De selvstyrejede aktieselskaber er omfattet af opgørelsen af den samlede gæld.

Princip 1:

I et normalår skal der være et overskud på den løbende drifts- og anlægsaldo (DA), og renter og afdrag skal ikke begrænse mulighederne for at levere offentlige ydelser i en lavkonjunktur.

Princip 2:

Det offentlige foretager kun låneoptagelser, der bidrager til at forbedre den finanspolitiske holdbarhed.

Princip 3:

Det offentlige foretager kun låneoptagelser til boliger, erhvervs- og infrastrukturprojekter såfremt øgede brugerbetalingen mindst kan finansiere renter og afdrag på gælden.

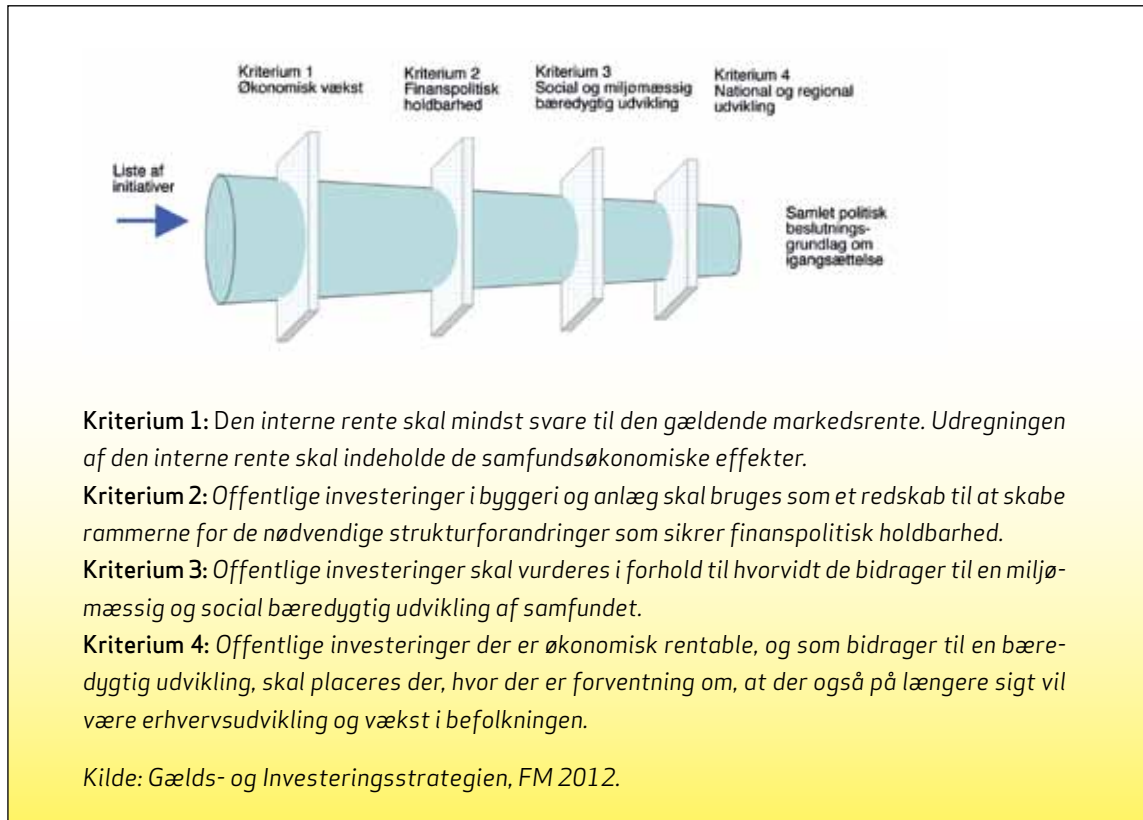
Princip 4:

Den samlede offentlige gæld skal opgøres løbende og sammenhængende, så det er nemt at aflæse hvor stor den er på et givent tidspunkt.

Kilde: Gælds- og Investeringsstrategien, FM 2012.

Principperne fra gælds- og investeringsstrategien skal danne grundlag for, hvilke projekter der prioriteres højest. Der skal foretages beregninger for at sikre, at kun sunde og rentable investeringer gennemføres.

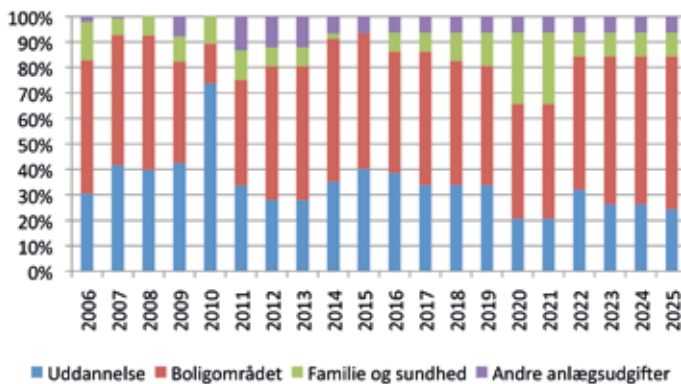
Figur 8. Prioriteringskriterier for nye projekter

Det koster mange ressourcer at forøge uddannelsesindsatsen, og nye rammebetingelser i form af forbedret infrastruktur m.v. vil fortsat skabe behov for investeringer i de kommende år. Samtidig skal velfærdet forsvares: Boligbyggeriet og renoveringsindsatsen skal forstærkes, og vi skal gøre klar til at skabe gode og trygge rammebetingelser for de mange nye ældre i befolkningen. Vi kan ikke blot låne os til at sikre os disse forbedringer. En ukritisk forøgelse af gældsætning vil netop ikke skabe en bæredygtig udvikling, men kun sende regningen videre til de kommende generationer.

Frem mod 2025 vil der især være fokus på investeringer på uddannelsesområdet og i investeringer på boligområdet. Ca. 80 % af selvstyrets samlede anlægsudgifter forventes at gå til disse formål jf. Figur 9.

Figur 9: Fordelingen af Selvstyrets faktiske og forventede anlægsudgifter (2006-2025)

Kilde: Gælds- og investeringsstrategi – oplæg til national anlægsplan, FM2012.

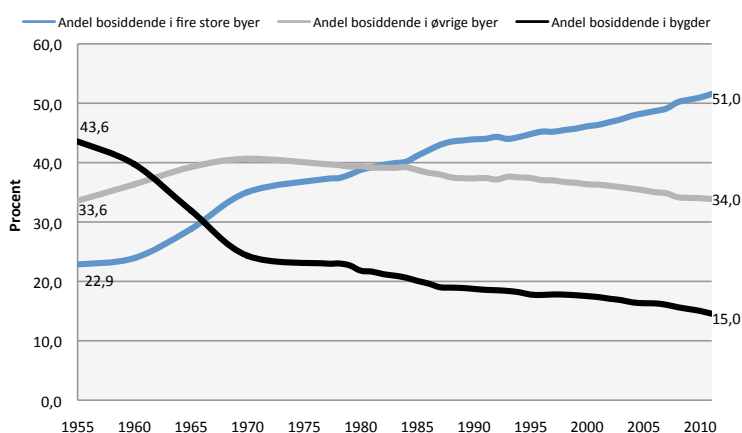
Ovenstående figur viser fordelingen af de offentlige anlægsudgifter frem mod 2025, som er indeholdt i gælds- og Investeringsstrategien. Denne strategi er en dynamisk strategi, og de endelige prioriteringer kan ændre sig i takt med ændringer i samfundet. De overordnede principper i strategien er derimod konstante, og det er behovet for at foretage en skarp prioritering også.

Mobilitet

I hele verden sker der en betydelig vandring fra de små bosætninger til byerne. Det har også været tilfældet her i landet gennem mange årtier. Figur 10 viser andelen af befolkningen i de fire største byer i forhold til andelen i de resterende byer og i bygderne. Af figuren ses, at befolkningsandelen i bygderne er faldet ret konstant siden 1950'erne.

Der må forventes en fortsat forøgelse af befolkningstilstrømningen til de større byer i de kommende årtier. Til gengæld er der et fald i folketallet i de øvrige bosætninger under ét. En særlig udfordring er, at unge mennesker og især kvinderne oftere forlader de små byer og bygderne. Dermed skal disse bosætninger ikke alene kæmpe med økonomisk ubalance. Det vil også være en udfordring at tiltrække familier.

Figur 10: De fire store byer, øvrige byer og bygdernes andel af den samlede befolkning, 1950-2011

Note: Kangerlussuaq overgår til at være bygd i 2001. De fire store byer er de fire største byer i dag for hele perioden (Nuuk, Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq).

Kilde: Grønlands Statistik, Statistikbanken & Ministeriet for Grønland: Arbejdsstyrken i Grønland 1975-95, 1978.

Konsekvenserne af denne udvikling er mangesidig. Udbygning af infrastruktur og boliger skal foregå dér, hvor der er erhvervsmuligheder og dermed forøget beskæftigelse og højere indkomster. Det forøgede pres på de offentlige finanser skaber samtidig grundlag for stordriftsfordele, så effektiviteten kan forøges og dermed sikre, at omkostningsniveauet hele tiden kan begrænses.

Investeringer i uddannelse

Som beskrevet i afsnit 2.1.2 indebærer uddannelsesstrategien et stort behov for anlægsinvesteringer. De største investeringer i anlæg på uddannelsesområdet ligger i årene frem mod 2020. Når der er bygget et tilstrækkeligt antal kollegiepladser, og kapaciteten på uddannelsesinstitutionerne er nået er vist niveau, vil anlægsbehovet blive reduceret. Efter 2020 er der i Gælds- og investeringsstrategien indlagt investeringer i udvidelse af rammerne for de lange videregående uddannelser. Den samlede uddannelsesplan er afgørende for den endelige fordeling.

Skal indsatsen gennemføres er der behov for at tilføje flere midler til området. Alternativt må uddannelsesplanen justeres for at sikre, at der er harmoni mellem denne og den økonomiske formåen. Fra 2016 og frem til 2025 er der finansiering til anlægsinvesteringerne, såfremt hele uddannelsesreserven anvendes til dette formål. Ekstraordinære indtægter kan ligeledes anvendes, som det skete med en tillægsbevilling i efteråret 2011. For finansloven for særligt årene 2014 og 2015 skal der tages stilling til, om man vil fastholde ambitionsniveauet for uddannelsesstrategien, og de deraf afledte investeringer i særligt kollegier.

Investeringer på ældreområdet

Vi skal skabe gode rammer, som gør det attraktivt for den enkelte at forblive på arbejdsmarkedet længst muligt. Serviceniveauet på ældreområdet skal fastsættes med afsæt i de samlede økonomiske og faglige ressourcer. Vi skal desuden sikre en effektiv anvendelse af ressourcerne, så de ældre får mest mulig gavn af de offentlige investeringer på området. For at sikre øget gennemsligtighed foreslår Naalakkersuisut, at der i samarbejde med kommunerne opstilles ydelseskataloger med beskrivelse af serviceniveauet over for de ældre ud fra målbare kriterier.

Når der bliver flere ældre, og gruppen af ældre opnår højere gennemsnitsalder end i dag, vil dette få betydning for udbud af botilbud og for øvrige offentlige tilbud til de ældre. Derfor skal der sikres ældrevenlige boliger som en del af det almindelige boligmarked. Ved at sørge for, at alle nybyggede boliger er indrettet ældrevenligt, vil disse boliger kunne anvendes både som almindelige boliger og som ældreboliger. Det er derfor også vigtigt at indrette ældreplejen, så ældre kan forblive i eget hjem, når de har ønske herom, og når den enkeltes velfærd kan sikres.

Der skal desuden være adgang til beskyttede boenheder samt ældreinstitutioner som alderdomshjem, plejehjem og skærmede enheder samt udvidelse af sundhedsvæsenets fysiske rammer. Anlægsudgifterne hertil følger den demografiske udvikling. Naalakkersuisut forventer at fremlægge en national ældrestrategi på EM 2012.

Investeringer i infrastruktur

Transportkommissionens samlede betænkning blev drøftet på Inatsisartuts efterårssamling 2011, og her var der generel politisk opbakning fra samtlige partier til Kommissionens anbefalinger. Kommissionen fremhævede tre projekter som centrale at få vurderet og taget stilling til: Eventuel udvidelse af Nuuk Havn, placering af atlantlufthavn og etablering af en lufthavn i Sydgrønland.

Gælds- og Investeringsstrategien satte rammerne for offentlige investeringer og lånoptagelse generelt. I strategien blev der også lavet et udkast til en national anlægsplan, som indeholdt en prioritering af de samme infrastrukturinvesteringer, som Transportkommissionen havde behandlet. Her blev projekterne opdelt i to faser, hvor den første fase inkluderer:

- Udarbejdelse af business case for udvidelse af Nuuk Havn.
- Udarbejdelse af business case for lufthavn ved Qaqortoq, placering 2, inkl. lukning af Narsarsuaq.
- Udarbejdelse af en business case for kombineret vej- og bådforbindelse mellem Uummanaaq og Qaarsut.
- Undersøgelse af muligheden for at anvende Thule Air Base til civile formål, og herefter lukke lufthavn i Qaanaaq.
- Udarbejdelse af business case for udvidelse af Ilulissat lufthavn.

Det afsluttende arbejde med turbulensundersøgelse omkring Nuuk og herefter beslutning om placering af en atlantlufthavn og udvidelse af den eksisterende landingsbane i Nuuk er indtil videre henlagt til fase 2. Det er i overensstemmelse med Transportkommissionens anbefalinger, at resultaterne af disse undersøgelser er nødvendige for at træffe en principiel beslutning om placeringen af en atlantlufthavn.

Grundlæggende er det en forudsætning for gennemførelse af alle offentlige projekter, at de evalueres efter de fire kriterier, som blev præsenteret i Gælds- og investeringsstrategien, samt at den nødvendige lånefinansiering ikke forøger den samlede offentlige gæld til et risikabelt højt niveau.

Nye infrastrukturinvesteringer skal i udgangspunktet finansieres ved brugerbetaling eller gennem målrettede besparelser, så landskassen ikke bliver pålagt nettoudgifter. Det er muligt, at eksterne investorer igangsætter store erhvervsprojekter, der vil påvirke det samlede anlægsniveau og også den geografiske placering af offentlige investeringer både på infrastrukturuområdet og andre områder.

Renovering

Gælds- og Investeringsstrategien konstaterer, at samfundet har et stort efterslæb på vedligeholdelse. Den indeholder derfor følgende princip for vedligeholdelse og renovering:

"Der skal afsættes midler til renovering og vedligeholdelse så aktivernes økonomiske og brugsværdi opretholdes."

Der er et betydeligt renoveringsefterslæb i størstedelen af de selvstyrejede boliger. Samtidig er der også på infrastrukturområdet, særligt havne og lufthavne et stigende behov for investeringer i vedligehold og renovering. På institutionsområdet, særligt folkeskoleområdet, er der også oparbejdet et stort behov for renovering. Hertil skal lægges behovet for renovering som følge af skimmelsvamp i både boliger og offentlige institutioner. Der har hidtil været for lidt opmærksomhed på løbende vedligehold og renovering, og konsekvensen er blevet et stort opdæmmed behov for saneringer og renoveringer, som kunne være undgået med en større vedligeholdelsesindsats.

I den finanspolitiske holdbarhedsmodel er det fremskrevet, hvordan udviklingen i det offentliges udgifter vil være, hvis vi fastholder de nuværende strukturer, men ændrer på befolkningssammensætningen.

Resultatet er, at udgifterne vokser meget hurtigere end indtægterne. Dette problem er undervurderet idet der ikke er taget højde for, at de offentlige udgifter i dag er kunstigt lave, når der ikke afsættes nok til renovering og vedligeholdelse. Udgifterne kan holdes nede i en periode, men det fører til nedslidning af boliger, institutioner og infrastruktur. Den nuværende situation kræver, at der indføres systematisk vedligeholdelse og renovering for at sikre, at vi ikke kommer i samme situation i fremtiden. Samtidig skal det opbyggede efterslæb reduceres gennem en blanding af renovering og erstatningsbyggeri.

Ved udgangen af 2011 ejede Grønlands Selvstyre 6.512 boliger svarende til 426.252 kvadratmeter. Departementet for Boliger, Infrastruktur og Trafik har opgjort, at den samlede renoveringsbyrde er knap 6 mia. kr. Der er ikke lavet tilsvarende opgørelser om renoveringsefterslæb på øvrige offentlige institutioner og anlæg. Der er behov for en kortlægning af det samlede efterslæb og en samlet indsats for at nedbringe renoveringsefterslæbet.

Kilde: Gælds- og Investeringsstrategien, FM 2012.

Investeringer i klima & miljø

Klimaet, miljøet og naturen er samfundsressourcer med en værdi i sig selv. Men investeringer på klima- og miljøområdet skal også bidrage til grøn udvikling og vækst. Naalakkersuisut ønsker at etablere et helhedsorienteret planlægnings samarbejde med kommunerne på klima- og miljøområdet.

Vi skal skabe grundlag for en økonomisk vækst, der så vidt muligt samtidig begrænser udledningen af CO₂ og muliggør udvikling af velfærd og velstand. Vi skal blandt andet undersøge muligheden for at udnytte potentialet for vandkraft yderligere. Det kan gøre det relevant at udbygge vandkraftværker ved byer med befolkningstilvækst og i forbindelse med brug af energi til erhvervsudvikling.

Der skal fokus på at forebygge og bekæmpe forurening og sikre, at de naturlige ressourcer forsat bidrager til at udvikle samfundet og at sikre gode livsvilkår. Sikring af et godt miljø er ikke alene en offentlig opgave. Den enkelte borger og virksomhed har ligeledes et stort ansvar for miljøet. Dette vil skulle afspejle sig i det endelige koncept for gennemførelse og finansiering af en samlet

affaldshandlingsplan. Naalakkersuisut vil fortsætte dialogen med kommunerne herom for at sikre en implementering af planen.

Grønland er stærkt påvirket af klimaforandringerne. De har betydet en markant ændring af de traditionelle fangererhverv, men har også åbnet op for nye muligheder inden for eksempelvis råstofsektoren. På internationalt niveau arbejder Grønland på at få en rimelig og juridisk bindende klimaafgørelse, der sikrer en markant nedgang i CO₂-udledningen. Naalakkersuisut ønsker, at Grønlands forpligtelser i kommende aftaler ikke forhindrer os i at skabe en industriel udvikling. Det skal være muligt at investere her i landet på vilkår, der er på linje med, hvad der er tilfældet i sammenlignelige lande.

For at begrænse CO₂-udledningen og tilpasse os til klimaforandringerne skal klima tænkes ind i det strategiske arbejde på alle relevante områder - og i den daglige drift. Investeringer på miljøområdet bør generelt ske ud fra princippet om, at forureneren betaler. Derfor ønsker Naalakkersuisut konkret, at:

- Indføre administrative gebyrer på sagsbehandling for tilladelser til at forurene.
- Gennemføre affaldshandlingsplanen, hvor alle så vidt muligt betaler den reelle pris for bortskaffelsen af affald.
- Sikre udbygning af mulighed for bæredygtig affaldssortering.
- Udarbejde en ny havmiljølovgivning med klar hjemmel til at pålægge forureneren at betale omkostningerne.

3 Igangsatte reformarbejder fortsætter

Naalakkersuisut har i sin regeringsperiode igangsat en lang række initiativer, der understøtter reformerne i 2025-planen. I det følgende gennemgås nogle af de vigtigste indsatsområder.

3.1 Børn og unge

Børne- og ungereformerne bygger på den allerede godkendte børne- og ungestrategi. Reformerne danner grundlag for effektive og sammenhængende indsatser, som er baseret på effektmålinger og faktuelle oplysninger. Reformerne skal bidrage til, at alle børn og unge opnår deres potentiale og indgår positivt i samfundsudviklingen. Det skal tage hånd om de store problemer, som findes på børne- og ungeområdet.

På trods af en positiv udvikling på flere områder er der fortsat børn og unge, der har en problematisk opvækst. Mange børn har trivselsproblemer, ligesom et stort antal børn er udsat for seksuelle overgreb og oplever alkoholrelaterede problemer. Alt for mange oplever vold i familien og har selvmordsadfærd. Vi ser mange piger, der blive gravide i en ung alder, og vi har samlet set meget høje aborttal internationalt set. Derudover er der en stor del af børn og unge, der ikke trives i folkeskolen og dermed klarer sig dårligt.

Der er en tæt sammenhæng mellem forældrenes vanskeligheder og børns trivsel i skolen, idet de fleste børn og unges mistrivsel er knyttet til deres forældres adfærdsmønstre.

Den negative sociale arv gør, at udsatte børn og unge er i større risiko for at få problemer i skolen og for ikke at få en kompetencegivende uddannelse. De har større risiko for at leve et voksenliv på overførselsindkomster eller i et lavt betalt job, hvor nedslidningsgraden og risikoen for arbejdsløshed er højere og sundheden tilsvarende dårligere. Og de har en større risiko for at få børn, hvor dette mønster gentager sig.

Børne- og ungereformerne skal være et redskab for politikerne og administrationen i prioriteringen af initiativer og projekter, der kan understøtte den ønskede overordnede udvikling. Det drejer sig om mål og prioriterede indsatser på følgende områder:

- Tidlig aldersorienteret indsats
- Tidlig problemorienteret indsats
- Misbrugsbehandling
- Børns læring og udvikling
- Uddannelse af fagfolk
- Evaluering, monitorering og måling af indsatser

Fælles for hovedparten af indsatserne er, at de forudsætter et tværfagligt samarbejde og et samarbejde mellem selvstyret og kommunerne, samt en bedre effektmåling af indsatserne. Samtidig er det af afgørende betydning, at der er muligt at rekruttere og fastholde kompetent arbejdskraft til området. Det kræver blandt en målrettet uddannelsesindsats og dermed prioritering af sektoren i kommende uddannelsesplaner. Naalakkersuisut agter i 2013 at fremlægge et forslag til en ny Inatsisartutlov om hjælp til børn og unge. Forslaget udformes i dialog med kommunerne og relevante interessenter. Det skal give klarere og bedre rammer for den måde samfundet håndterer børn og unge, der har behov for hjælp.

3.2 Sundhed

Naalakkersuisut vil fortsat have fokus på sundhedsområdet, herunder med afsæt i følgende sundhedspolitiske målsætninger:

- Alle borgere i Grønland skal have de bedste muligheder for at få et godt og langt liv. Det betyder, at vi skal:
  - Leve længere – og med en højere livskvalitet
  - Have flere gode leveår – og færre med sygdom og begrænsninger
  - Have lige muligheder for at leve et sundt og aktivt liv – og bruge disse muligheder
- Børn skal beskyttes mod voksne, der misbruger alkohol og hash. Der skal være tilbud om relevant alkohol- og misbrugsbehandling til alle, der ønsker at komme ud af et misbrug. Indsatsen er ikke kun et offentligt anliggende. Derfor skal der indgås samarbejdsaftaler med interesserede virksomheder og frivillige organisationer for også at bygge på et engagement på den enkelte arbejdsplads og hos den enkelte borger.
- Mest mulig sundhed for de midler, der er til rådighed.
- Størst mulig lighed i adgangen til sundhedsvæsenets ydelser uanset bosted.
- Et sammenhængende sundhedsvæsen, hvor oplysning, forebyggelse og behandling er tilrettelagt efter den enkeltes behov.

Naalakkersuisut anser forebyggelse som en grundsten i indsatsen for sundhedsfremme og vil med folkesundhedsprogrammet Inuuneritta II fortsætte og skærpe forebyggelsesindsatsen i perioden 2013-2019. Inuuneritta II vil have særligt fokus på forebyggelse af alkohol- og hashmisbrug, nedbringelse af forbruget af tobak, øget fysisk aktivitet samt kost.

Sundhedsvæsenet omfatter en betydelig andel af de offentlige finanser. I 2010 udgjorde sundhedsområdet således 13,8 % af de samlede offentlige udgifter. Sundhedsvæsenet står over for en lang række administrative, økonomiske og sundhedsfaglige udfordringer.

Sundhedsvæsenet har gennem mange år været præget af betydelige rekrutteringsproblemer. Rekruttering af relevant personale er blevet vanskeligere – især til de mindre byer og bygder. Manglen på kvalificeret personale medfører, at produktivitet, kontinuitet og kvalitet påvirkes i en negativ og økonomisk uheldig retning.

Sundhedsvæsenet erfarer, at en ændret befolkningssammensætning i kombination med øgede viden i befolkningen om behandlingsmuligheder betyder ændrede krav til sundhedsvæsenet. De ændrede forventninger i befolkningen nødvendiggør en skarp prioritering og afbalancering mellem kvalitet og tilgængelighed. Samtidig vil der være behov for at ændre arbejdsdelingen internt i personalegrupper i sundhedsvæsenet og mellem sundhedsvæsenet og andre offentlige institutioner i de mindre byer. En væsentlig løsningsmulighed ligger i forøget anvendelse af IKT, herunder telemedicin, bedre ledelsesinformation og økonomistyring og Elektronisk Patient Journal (EPJ).

Herudover har befolkningens sygdomsmønster ændret sig. For det første er der flere ældre, som kræver behandling. For det andet er der konstateret vækst i livsstilsbetingede sygdomme som Type 2-diabetes, kræft og hjerte- karsygdomme.

Samlet set vil der på denne baggrund kunne forventes et forøget pres på sundhedsudgifterne i de kommende år. En analyse fra Deloitte fra april 2010 peger på, at der kan forventes at skulle omprioriteres 20-30 mio. kr. årligt til fordel for sundhedsområdet i de kommende år som følge af udviklingen i behandlingsmuligheder og øget efterspørgsel efter nye ydelser. De økonomiske udfordringer skal blandt andet imødegås via målrettet forebyggelsesindsats, produktivitetsfremmende tiltag i sundhedsvæsenet, strammere politisk prioritering og stillingtagen til serviceniveauet på relevante områder.

3.3 Udenrigspolitik & -handel

I de seneste år er der internationalt sat fokus på Arktis og Grønland. Det skyldes især forøgede aktiviteter i råstofsektoren og de forandringer, som klimaændringerne afstedkommer. Samtidig har Grønland opnået større kompetence på det udenrigspolitiske område i forbindelse med indførelsen af selvstyre.

Disse forhold vil samlet set forøge udfordringerne for Grønland inden for udenrigspolitik og udenrigshandel. Inden for udenrigs- og sikkerhedspolitikken skal Grønland bidrage til, at Arktis forsat forbliver en fredelig region, hvor konflikter kan undgås.

Gennem klar og tydelig kommunikation af Naalakkersuisuts målsætninger på udenrigsområdet i blandt andet Rigsfællesskabets arktiske strategi og den udenrigspolitiske strategi skal det sikres, at det internationale samfund får bedre kendskab til og forståelse for de udfordringer og muligheder, som Grønland står over for i de kommende år.

Naalakkersuisut ønsker, at Grønland fremstår som et land, som er et fælles mødested for alle. Vi ønsker at være imødekommende over for alle udefra kommende med en befolkning, der har selvtilid og kan stå på egne ben. Et selvstyrende Grønland er et land, der påtager sig sin del af det globale ansvar, og som værner om og samarbejder med andre oprindelige befolkningsgrupper, og den øvrige verden.

Naalakkersuisut vil frem mod 2025 styrke Grønlands selvstændige rolle i det internationale samarbejde. Dette gælder eksempelvis indenfor Arktisk Råds organer, i forhold til Partnerskabsaftaler med EU, der fortsat skal udvikles i lighed med samarbejdet med andre OLT-lande samt i forhold til andre internationale fora med relevans for Grønland.

Inden for handel og erhvervsfremme vil Grønland arbejde for bedre og mere klare retningslinjer og regler i Verdenshandelsorganisationen WTO, som ikke står i vejen for erhvervslivet. Samtidig skal Grønland arbejde for indgåelse af aftaler, der forbedrer betingelserne for udenrigshandel. Endelig er det en udfordring for Grønland at forbedre sin status som et godt investeringsland.

Grønland skal være en aktiv medspiller i det internationale samarbejde på natur-, miljø- og klimaområdet og profilere grønlandske værdier. Vi skal leve op til internationale standarder og om nødvendigt skærpe krav af egen lovgivning, når dette følger af internationale aftaler.

Naalakkersuisut lægger vægt på det civile samfunds deltagelse i den internationale dialog og ønsker, at Grønlands stemme bliver hørt. Vi skal fortsat opponere mod kampagner og restriktioner, der går imod princippet om bæredygtig udnyttelse og salg af landets fangst- og fiskeprodukter.

Selvstyreloven ses på længere sigt kun som et skridt på vejen mod større økonomisk selvberenhed og politisk selvstændighed. Derfor skal vores kompetenceniveau også hæves på det udenrigspolitiske område. Det er af afgørende betydning for eksport af grønlandske varer og tjenesteydelser. Det er væsentligt at opretholde gode forbindelser til andre lande, herunder for at kunne håndtere fremtidige sager med konsekvenser for vores økonomi og status effektivt.

Naalakkersuisut vil derfor arbejde for, at vi i de kommende år får udvidet antallet af Grønlands repræsentanter ved de danske repræsentationer i udlandet, hvor dette er nødvendigt for at fremme en større synlighed og landets strategiske interesser.

Bilagstabeller og figurer

I bilagstabel 1 nedenfor er det samlede bidrag fra reformerne illustreret. Der er betydelige usikkerhed knyttet til de faktiske beløbsstørrelser ligesom, der endnu udestår grundige analyser af de enkelte reformer.

Bilagstabel 1. Bidrag fra reformerne

Mio. kr. i 2012-priser	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lempelser													
- Skat	72,8	72,8	72,8	396,1	396,1	396,1	396,1	396,1	396,1	396,1	396,1	396,1	396,1
- Uddannelse	80,7	333	371,9	328,4	263,9	217,7	227,4	224,9	213,7	194,5	143	123,8	104,5
- Boligsikring	-	-	-	14,5	32,8	51,7	69,4	88,2	106,5	108,7	110,3	113	115,7
Lempelser i alt	153,6	405,8	444,7	739,1	692,8	665,5	693	709,3	716,4	699,3	649,4	632,9	616,3

Finansiering													
- 1 procentrealvækst i det kollektive offentlige forbrug	-	34,7	51,9	69,4	86,8	104,2	121,7	139,3	157	174,9	192,9	211,1	229,1
- Rummeligt arbejdsmarked og matchgruppesystem	9	27,7	32,9	38,2	40,5	40,6	40,7	40,8	41	41,1	41,3	41,5	41,7
- Målretning af velfærdsydelser	-	-	-	12,1	33,1	54,2	75,6	84,8	85,2	85,7	86,2	86,7	87,2
- Tilpasning af pensionsalder ved øget levetid	-	-	-	70,1	79,6	81	84,4	90,8	92,1	97,1	99,7	105,7	110
- Kapitalafkastbeskatning	-	39,1	39,7	40,2	40,7	41,3	41,8	42,3	42,9	43,4	44	44,5	45
- Omlægning af pensionsbeskatningen	-	-	-	811,4	192,6	192,6	192,6	192,6	192,6	192,6	192,6	192,6	192,6
- Udvidelse af skattegrundlaget	5,8	5,8	5,8	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9	30,9
- Udfasning af rentefradragsretten	11	11	11	91,5	91,5	91,5	91,5	91,5	91,5	91,5	91,5	91,5	91,5
- Øget kapitalafkast i lejebolig	-	-	-	45,6	90,1	133,6	177,1	220,5	284,1	288,4	291,6	297	302,4
- Afskrivninger	45,8	73,3	65,4	123,7	109,7	107,2	104,3	77,3	74,4	71,7	69,1	66,6	64,3
- Ressourcerentebeskatning	14	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4
- Grønne afgifter	8,8	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6	19,6
- Ilanngaassivik	-	-	-	53,8	53,8	53,8	53,8	53,8	53,8	53,8	53,8	53,8	53,8
Finansiering i alt	94,5	238,6	253,8	1.434,0	896,5	978	1.061,3	1.111,8	1.192,6	1.218,2	1.240,6	1.269,0	1.295,7
Strukturvirkninger	6,8	6,8	6,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8	33,8
Reformbidrag i alt	-52,3	-160,5	-184,2	728,7	237,5	346,3	402,2	436,4	510,0	552,7	625,0	669,9	713,2

Sammenhængen mellem lempelser og finansieringen ovenfor forudsætter, at der sker en tidsmæssig igangsætning og afslutning af de foreslåede reformer. I bilagtabel 2 er konkretiseret med angivelser i såvel tid som i værdier, hvordan de enkelte reformforslag foreslås indfaset – og udfaset.

Bilagstabel 2. Bagvedliggende reformforudsætninger

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Landsskattesats (%)	10,0	10,0	10,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Personfradrag (kr.)	48.000	48.000	48.000	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000
Standardfradrag (kr.)	10.000	10.000	10.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fast fradrag for begr. skattepligt. lønmodtagere (kr.)	1.000	1.000	1.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Skattefri B-indkomst (kr.)	5.000	5.000	5.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Realvækst i det kollektive offentlige forbrug (%)	1,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Pensionsalder (år)	65	65	65	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66
Skattesats på pensionsafkast (PAL-skatten) (%)	0,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Kapitalafkastskattesats (%)	0,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0	27,0
Skatteværdi af renteudgifter (%)	37,8-40,5	37,8-40,6	37,8-40,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kapitalafkastkrav (%)	1,5	1,5	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75
Overskudsafskrivningsprocent (%)	50	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Selskabers øvre grænse for straksafskrivn. (kr.)	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
Selvt. erhv.driv. øvre grænse for straksafskrivn. (kr.)	100.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Udbytteskattesats (%)	42-45	42-45	42-45	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Selskabsskattetilægssats (%)	6,0	6,0	8,0	10,0	12,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
Kvotefgift på hellefisk (kr./kg)	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5

Bilagstabel 3: Centrale makroøkonomiske antagelser (samme antagelser som Det Økonomiske Råds Rapport 2011)

i % (nominelt)		Fremskrivningsfaktor per år fra 2013-2025
Rente, pct.		4,75 %
Produktivitetstvekst, pct.		1,5 %
Inflation, pct.		1,75 %
Nettogæld, pct. af BNP		6,5 %
Nominel vækst i bloktilskud, pct.		2,75 %
Realvækst i individuelt konsum, offentligt konsum og transfereringer		1,5 %
BNP		3,25 % pr. år + arbejdsstyrkeændring
BNP pr. person i den potentielle arbejdsstyrke		Fremskrevet BNP ift. fremskrevet potentiel arbejdsstyrke
Bruttonationalindkomsten (disponibel BNI)		BNI: fremskrevet BNP (3,25 %) + fremskrevet Bloktilskud (2,75 %)
BNI pr. person i den potentielle arbejdsstyrke		Fremskrevet BNI ift. fremskrevet potentiel arbejdsstyrke
INDTÆGTER	Bloktilskud	2,75 % per år
	Importskatter (indførselsafgifter)	3,25 % (BNP) + 2,75 % (Bloktilskud)
	Indkomst- og formueskatter	3,25 % pr. år samt arbejdsstyrkeændring
	Afgifter	3,25 % pr. år samt arbejdsstyrkeændring
	Salg af varer og tjenester	3,25 % pr. år samt arbejdsstyrkeændring
	Øvrige indtægter	3,25 % pr. år samt arbejdsstyrkeændring
KONSUM	Sundhedsvæsen	3,25 % + demografiske ændringer
	Undervisning (A)	3,25 % + demografiske ændringer
	Undervisning (B)	3,25 % + demografiske ændringer
	Alderdøm	3,25 % + demografiske ændringer
	Sygdom og invaliditet	3,25 % + demografiske ændringer
	Familie og børn	3,25 % + demografiske ændringer
	Kollektivt konsum mv.	3,25 % + demografiske ændringer
OVERFØRSLER	Alderspension	3,25 % + demografiske ændringer
	Førtidspension	3,25 % + demografiske ændringer
	Arbejdsløshed	3,25 % + demografiske ændringer
	Sygdom	3,25 % + demografiske ændringer
	Offentlig hjælp	3,25 % + demografiske ændringer
	Barsel	3,25 % + demografiske ændringer
	Børnetilskud	3,25 % + demografiske ændringer
	Boligsikring	3,25 % + demografiske ændringer
	Uddannelsesstøtte	3,25 % + demografiske ændringer
	Øvrige transfereringer	3,25 % + demografiske ændringer
KAPITALUDGIFTER	Investeringer	3,5 %
	Øvrige	2 %

Bilagstabel 4-7: 2025-planens reformer og betydningen for forskellige familietyper

2025-planen er et oplæg, som er til forhandling. For at kunne regne på, om reformerne samlet set dels sikrer en holdbar økonomisk udvikling frem mod 2025, dels effekterne heraf på forskellige familietyper, er det nødvendigt at indarbejde nogle forudsætninger for indholdet af reformforslagene.

Reformpakken indhold berører private husstande på følgende punkter:

- Landsskattesatsen er sat ned med 5 %-point i 2025
- Retten til at fradrage nettorenteudgifter er udfaset i 2025
- Kapitalafkastet i lejeboliger hæves fra 1,5 % til 4,75 % i 2025
- Boligreformer sikrer kompensation til lejeboliger via fornuftige boligsikringsordninger
- For hele landet udgør skatteprocenten 43,75 % i dag og 38,75 % i 2025

Nedenfor er beregnet virkningen af reformpakken for forskellige familietyper, der bor i lejebolig og i ejerbolig. En lavere skattesats vil komme alle til gode, mens et rentefradrag på 0 vil påvirke husstande med høje renteudgifter, dvs. typisk boligejere med rentebærende gæld.

Familier som bor i lejebolig i dag og får boligsikring ift. deres indkomst, vil også få en højere boligsikring i fremtiden til at dække den højere husleje. Dette tæller typisk alders- og førtidspensionister samt enlige forsørgere med en lav indkomst. Familier med børn holdes ligeledes skadesløs ift. børnetilskud, hvis de er berettiget til at modtage ydelsen i dag.

Familier i ejerboliger bliver påvirket forskelligt. Ejerboligmarkedet i Grønland er segmenteret på grund af de mange finansieringsordninger med offentlige lån (andel og ejerboliger). Nogen ejerboliger får ingen støtte, og der skabes ulighed mellem boligejerne. Derfor er det vigtigt med en effektanalyse af både ejerboliger med offentlige subsidier samt for ejerboliger, som er finansieret på markedsvilkår.

Beløbene er angivet i faste værdier med i dag som udgangspunkt og en realvækst på 0 procent per år frem til 2025. Dette betyder, at lønninger og andre sociale ydelser beholder den samme værdi, fordi beløbene er antaget at være inflationskorrigeret. Tallene er derfor sammenlignelige over tid.

Tabellerne nedenfor viser derfor forskellen i den disponible indkomst før og efter reformpakken i kr. per år.

Positive tal betyder, at de får mere ud af det - og negative tal, at de får mindre.

For reformer på lejeboligområdet, skal det understreges, at beregningerne er baseret på et muligt boligsikringssystem.

Ved at sammenligne de samme familier i tabellerne nedenfor fremgår, at familier med lave - og mellemindkomster får større forbrugsmuligheder, hvis de bor i lejebolig. Dette vil også være en realistisk boligsituation, da det kræver en høj indkomst at få boliglån af banken til at købe ejerbolig. Omvendt kan det bedre betale sig for højindkomstgrupperne at boligforsyne sig selv på ejerboligmarkedet. Det er i overensstemmelse med den ønskede politik i 2025-planen.

Familietyper i lejeboliger

Pensionister i 50 m ² lejebolig					
Kr. pr. år			Disponibel indkomst efter husleje:		Ændring:
Familietype	Pension	Bi-indkomst	I dag	I 2025	I disponible indkomst
Enlig alderspensionist uden børn	129.800	20.000	89.822	92.064	2.242
Enlig førtidspensionist uden børn	106.000	20.000	81.388	82.441	1.052
Alderspensionist par uden børn	177.000	40.000	141.851	142.988	1.137
Førtidspensionist par uden børn	159.000	40.000	132.654	132.892	237

Anm: Skatteprocenten er i gennemsnit 43,75 % i dag og 38,75 % efter reformoplægning

Forskellige familietyper i lejebolig				
Kr. pr. år		Disponibel indkomst efter husleje:		Ændring:
Familietype	Bruttoindkomst	I dag	I 2025	I disponible indkomst
Enlig SIK ufaglært med 1 barn i 50 m ² bolig	181.017	108.520	112.323	3.803
Enlig HK (kontorfuldmægtig) uden børn i 50 m ² bolig	260.683	141.047	147.269	6.221
Enlig DJØFER, fuldmægtig med 1 barn i 50 m ² bolig	350.124	196.312	203.092	6.781
SIK par ufaglært med 1 barn i 50 m ² bolig	362.035	228.386	232.862	4.476
SIK par faglært med 2 børn i 75 m ² bolig	443.104	253.552	258.169	4.617
Par, lærer og pædagog med 1 barn 75 m ² bolig	490.157	280.020	286.989	6.970
Fiskerfamilie (havgående fiskeri, hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 75 m ² bolig	620.000	353.056	354.780	1.724
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 75 m ² bolig	747.746	424.913	433.024	8.111
SIK par faglært med 2 børn i 100 m ² bolig	443.104	238.070	238.775	705
Par, lærer og pædagog med 1 barn 100 m ² bolig	490.157	264.538	267.595	3.057
Fiskerfamilie (hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 125 m ² bolig	620.000	322.093	308.167	-13.927
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 125 m ² bolig	747.746	393.950	386.411	-7.539

Anm: Skatteprocenten er i gennemsnit 43,75 % i dag og 38,75 % efter reformoplægning

Familietyper i ejerbolig med offentlig finansiering

Forskellige familietyper i ejerbolig (2025-effekt af reformplan)					
Kr. pr. år	Bruttoindkomst	Disponibel indkomst efter boligrenter:		Gens. ændring:	
		I dag	I 2025	I skat	I disponibel indkomst
Enlig DJØFER, fuldmægtig med 1 barn i 50 m ² bolig	350.124	208.488	220.114	-11.626	11.626
SIK par ufaglært med 1 børn i 50 m ² bolig	362.035	237.582	249.884	-12.302	12.302
SIK par faglært med 2 børn i 75 m ² bolig	443.104	270.326	279.161	-8.834	8.834
Par, lærer og pædagog med 1 barn 75 m ² bolig	490.157	296.794	307.981	-11.187	11.187
Fiskerfamilie (havgående fiskeri) med 2 børn i 75 m ² bolig (hustru er udenfor arbejdsstyrken)	620.000	369.831	387.510	-17.679	17.679
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 75 m ² bolig	747.746	441.688	465.754	-24.067	24.067
SIK par faglært med 2 børn i 100 m ² bolig	443.104	258.864	258.783	81	-81
Par, lærer og pædagog med 1 barn 100 m ² bolig	490.157	285.332	287.603	-2.272	2.272
Fiskerfamilie (hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 125 m ² bolig	620.000	346.905	346.753	152	-152
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 125 m ² bolig	747.746	418.762	424.997	-6.235	6.235

Anm: Skatteprocenten er i gennemsnit 43,75 % i dag og 38,75 % efter reformoplægning. Opførelsesprisen er i gennemsnit sat til 20.000 kr./m². Lånetype er et fastforrentet annuitetslån. Da gælden nedbringes med afdragene, bliver renteudgifterne mindre og mindre. Det betyder at værdien af det mistede rentefradrag også bliver mindre og mindre. Der er anvendt gennemsnitlige renteudgifter over løbetiden.

Familietyper i ejerbolig, der er finansieret på markedsvilkår

Forskellige familietyper i ejerbolig (2025-effekt af reformplan)					
Kr. pr. år	Bruttoindkomst	Disponibel indkomst efter boligrenter:		Gens. ændring:	
		I dag	I 2025	I skat	I disponibel indkomst
Enlig DJØFER, fuldmægtig med 1 barn i 50 m ² bolig	350.124	193.620	193.682	-62	62
SIK par ufaglært med 1 barn i 50 m ² bolig	362.035	221.320	223.452	-2.132	2.132
SIK par faglært med 2 børn i 75 m ² bolig	443.104	254.759	251.485	3.274	-3.274
Par, lærer og pædagog med 1 barn 75 m ² bolig	490.157	281.226	280.305	921	-921
Fiskerfamilie (havgående fiskeri) med 2 børn i 75 m ² bolig (hustru er udenfor arbejdsstyrken)	620.000	354.263	359.834	-5.571	5.571
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 75 m ² bolig	747.746	426.120	438.078	-11.958	11.958
SIK par faglært med 2 børn i 100 m ² bolig	443.104	242.596	229.863	12.733	-12.733
Par, lærer og pædagog med 1 barn 100 m ² bolig	490.157	269.064	258.683	10.381	-10.381
Fiskerfamilie (hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 125 m ² bolig	620.000	329.938	316.590	13.348	-13.348
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 125 m ² bolig	747.746	401.795	394.834	6.961	-6.961

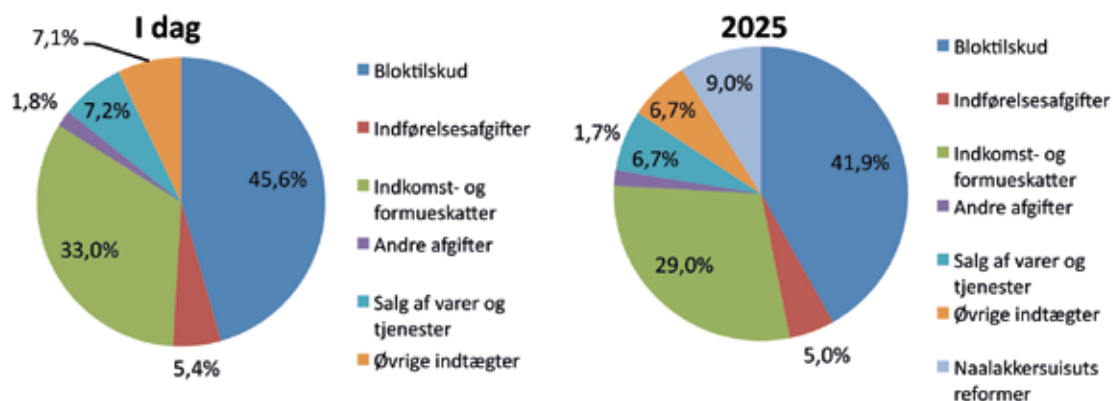
Anm: Skatteprocenten er i gennemsnit 43,75 % i dag og 38,75 % efter reformoplægning. Opførelsesprisen er i gennemsnit sat til 20.000 kr./m². Lånetype er et fastforrentet annuitetslån. Da gælden nedbringes med afdragene, bliver renteutgifterne mindre og mindre. Det betyder at værdien af det mistede rentefradrag også bliver mindre og mindre. Der er anvendt gennemsnitlige renteutgifter over løbetiden.

Bilagsfigurer – I dag og i 2025

Den forventede virkning af reformpakken ovenfor giver en ændret sammensætning af det offentlige indtægter og udgifter i dag og i 2025. Dette er vist på figurerne nedenfor. Blandt andet vil indkomstskatter og bloktilskud udgøre en mindre andel af indtægterne i fremtiden. På udgiftssiden forventes særligt investering i uddannelse at give en højere andel af de offentlige udgifter.

Bilagfigur 1:

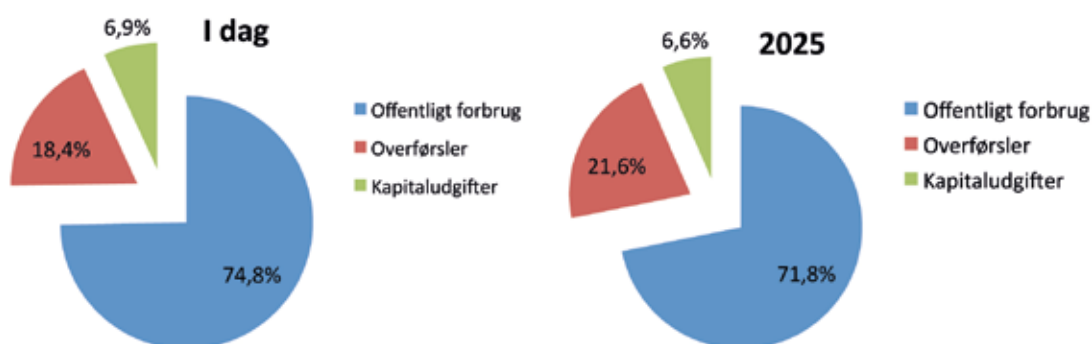
Fordelingen af de offentlige indtægter i dag (venstre figur) og efter Naalakkersuisuts reformer (højre figur)

Anm.: På højre figur er reformbidragene artsopdelt. Det vil sige at reformer, der giver skatteindtægter indgår i indkomst- og formueskatter (f.eks. rentefradrag og afskrivningsregler). Andre reformer som ikke har med skatteindtægter at gøre indgår i "Naalakkersuisuts reformer".

Bilagfigur 2:

Fordelingen af de offentlige udgifter i dag (venstre figur) og efter Naalakkersuisuts reformer (højre figur)

Anm.: På højre figur er reformbidragene artsopdelt. Det vil sige at reformer, der giver udgifter til uddannelse indgår i "offentligt forbrug" i 2025. Boligreformer, der giver højere overførsler til boligsikring indgår i "Overførsler".

Bilagstabel 8: Forskellen i skattebetalinger og børnepasning i de 4 kommuner

Familietyper i lejebolig	Bruttoindkomst	Skattepligtig indkomst	Skattebetaling i kommune (kr.)				Børnepasningssats i kr.			
			Kujalleq	Sermer-sooq	Qaa-suitsup	Qeq-qata	Kujalleq	Sermer-sooq	Qaa-suitsup	Qeq-qata
Enlig SIK ufaglært med 1 barn i 50 m ² bolig	181.017	171.017	55.358	51.667	55.358	52.897	425	327	366	414
Enlig HK (kontorfuldmægtig) uden børn i 50 m ² bolig	260.683	250.683	91.207	85.127	91.207	87.154	0	0	0	0
Enlig DJØFER, fuldmægtig med 1 barn i 50 m ² bolig	350.124	340.124	131.456	122.692	131.456	125.613	1.701	777	1.462	1.000
SIK par ufaglært med 1 barn i 50 m ² bolig	362.035	342.035	110.716	103.335	110.716	105.795	1.701	777	1.462	1.000
SIK par faglært med 2 børn i 75 m ² bolig	443.104	423.104	147.197	137.383	147.197	140.655	3.191	1.666	3.248	2.000
Par, lærer og pædagog med 1 barn 75 m ² bolig	490.157	470.157	168.371	157.146	168.371	160.888	2.410	1.053	2.071	1.000
Fiskerfamilie (havgående fiskeri), hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 75 m ² bolig	620.000	600.000	226.800	211.680	226.800	216.720	4.785	2.545	4.332	2.000
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 75 m ² bolig	747.746	727.746	284.286	265.333	284.286	271.651	0	0	0	0
SIK par faglært med 2 børn i 100 m ² bolig	443.104	423.104	147.197	137.383	147.197	140.655	3.191	1.666	3.248	2.000
Par, lærer og pædagog med 1 barn 100 m ² bolig	490.157	470.157	168.371	157.146	168.371	160.888	2.410	1.053	2.071	1.000
Fiskerfamilie (hustru udenfor arbejdsstyrken) med 2 børn i 125 m ² bolig	620.000	600.000	226.800	211.680	226.800	216.720	4.785	2.545	4.332	2.000
Par, kontorchef og pædagog uden børn i 125 m ² bolig	747.746	727.746	284.286	265.333	284.286	271.651	0	0	0	0

